

Dissertatio inauguralis medica, de doloribus ... / praeside Michaelae Alberti ... pro gradu doctoris ... submittit Henricus Becker.

Contributors

Alberti, Michael, 1682-1757.
Becker, Heinrich.
Universität Halle.

Publication/Creation

Halae Magdeburgicae : Typis Joannis Christiani Hendelii, [1720]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/xgxafbx>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE
DOLORIBUS

Quam,

PROPTIO NUMINE DIVINO
GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ CONSENSU,
P R Æ S I D E
DN. D. MICHAELE ALBERTO
POTENTISSIMI REGIS BORUSSIÆ CONSILIARIO
LICO, MEDICINÆ ET PHILOSOPHIÆ NATURALIS PR
FESSORE PUBLICO ORDINARIO, ACADEM. CÆ-
SAR. NAT. CURIOS. COLLEGA,

FACULTATIS MEDICÆ DECANO SPECTATISSIMO,
*PATRONO PRÆCEPTORE AC PROMOTORE SUO
CUM HONORIS CULTU PROSEQUENDO,*

PRO GRADU DOCTORIS

SUMMISQUE IN ARTE MEDICA HONORIBUS, INSIGNIIS
AC PRIVILEGIIS MORE MAJORUM SOLENNI OBTINENDIS,
HORIS ANTE-ET POMERIDIANIS.

D. D E C E M B R I S M D C C X X.

PUBLICÆ VENTILATIONI SUBMITTET,

HENRICUS BECKER,

RIGA - LIVONUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

Typis JOANNIS CHRISTIANI HENDELII, Acad. Typogr

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30773854>

PROOEMIUM.

Diversis Stoicorum asser-
tis recenset. *Lipsius in Manuductione
ad Stoicam Philosophiam Lib. 3. Dis-
sert. 7. quod Stoici omnes affectus,
quorum impulsu animus commovetur,
ex homine tollant & simul indicat
Stoicorum dissensionem cum
Pythagora, Platone & Aristotele, qui judicarunt, sapien-
tem modice affectibus tangi, non autem nullo modo tangi:
unde Theages Pythagoricus dixit, quod sapiens citra di-
spendium & vituperium sapientiae omnino dolere possit: ex-
inde vero mox liquet, quanta dissidia in explicandis
& applicandis animi affectibus jam in antiquissimo-
rum Philosophorum schola occurrerint, ut omnino
attentione & temperantia opus sit, ne uni considera-
tioni magis, alteri minus, quam par est, faveamus:
ita enim porro Epictetus in Enchiridii cap. ult. dicit: Phi-
losophiam dicere, quod ne digitum temere extendere oporteat:
& ut Clemens Alexandrinus II. Pedag. cap. 10. eloquitur,
nec digitum fortuito agitare sapienti concedit ratio, ut Stoici
dicunt: ast vicissim de Cardano referunt historiae, quod*

secundum ipsius sententiam *nullus philosophus unquam sine dolore esse debeat* & quod ad minimum præstet digi-
 tum vulnerare, si alii dolores deesse videantur: pro-
 inde videtur quasi *Seneca* mediam selegerit viam &
 dolorum quidem tolerantiam admiserit, sed subin-
 de remedia ordinaverit, ne gravitas dolorum ani-
 mum vincat & opprimat: hinc. in *Epistola 58.* dicit:
imbecillus & ignavus est, qui propter dolorem moritur; stul-
tus, qui doloris causa vivit: & in *Lib. de providentia* ac-
 clamat: *contemnite dolorem, aut solvetur, aut solvet:* uti
 pluribus indolem & decursum dolorum in *Epist. 78.*
 describit: nos vix demonstratu difficile esse judica-
 mus, si asserimus, quod nullus homo sine dolore
 esse possit, quod optimus philosophus vix ita ἀπαθὴς
 censendus sit, quin aliquoties dolorum vim & animo
 & corpore sentiat: & licet *Seneca Ep. 99.* asserat, quod
plus ostentatio doloris exigat, quam dolor, tamen nullus
 etiam acutissimorum Philosophorum erit, qui non
 sub qualicunque doloris occultatione, tamen hujus gra-
 vitatem ad minimum animo suo tacite comprehendat:
 & quamvis *Fabius* referente *Lipsio l. 2. dissert. 22.* dixe-
 rit, quod *nemo, nisi sua culpa diu doleat,* tamen inter-
 dum dolores adeo firmas radices habent, ut vix fa-
 cile suis viribus quisquam eosdem evellere valeat:
 neque quidem ita communis hominum est capacitas,
 qua attentionem penitus ab adversa causa & offen-
 sione animi æque atque corporis abstrahere queant,
 nisi quidam suos dolores præ aliis mitius & tranquil-
 lius tolerare possint: etenim post deplorandum la-
 psum dolor, utpote communis labes humana, occu-
 pavit, omniumque hominum animum atque corpus
 aggres-

aggressus est: & quamvis multæ voluptates animum etiam detineant, tamen cum *Platone in Phædone* dicimus: *voluptas & dolor cum simul esse non possint, tamen alterum alteri ita junctum est, ut alterum alteri continue succedat*: dolore homo generatur, dolore ducitur in mundum, dolore vivit in mundo & dolore denique mundum deserit: doloris omnia sunt plena! dolet animus, dolet corpus! neque unica tantum doloris species, sed multiplex est & Benedictus Salvator *Matth. 6. v. ult.* dicit: *sufficit ipsi diei malum ejus, aut vexatio sua: quot dies, tot dolores: nulla dies sine linea, nulla dies sine dolore: id agnovit Hiob. cap. 14. v. ult. tantummodo caro ejus dolore in ipso afficitur & animus ejus de ipso luget: Tremellius & Junius in scholio commentantur: dum vivit & caro ejus semper doloribus infesta est & animo semper aliquid mæroris hæret, adeo hæc vita abundat & circumfluit malis: & quis enarret dolorum humanorum multitudinem: quælibet scientiarum & artium facultates occupantur cum discretis dolorum speciebus, quibus mitigandis, corrigendis aut fugandis operam adhibent: neque otiosum illum laborem esse judicamus, qui circa solidam dolorum indagacionem versatur: & quemadmodum dolores per species differunt, ita illorum etiam causæ discrepant: quis vero poterit doloribus medelam afferre, nisi illorum origines, nexus atque causas sciverit: non labor, sed grande opus & interdum onus esset, uno proposito atque themate omnes & singulos dolores humanos explicare velle! & quis non de eo dolere & contristari debeat, si sub dolorum evolutione tantum cumulum afflictionis & calamitatis humanæ conspicit: Sic-*

ut porro nonnulli dolores propius animum, alii vero corpus attinent, imo uti multi dolores ad Medicum forum deferuntur, ita satis arduus nobis videtur ille labor esse, qui dolores in Medicina obvios evolvere contendit: proinde tamen hæc medica dolorum disquisition multiplici, imo eximio usu sese comprobatur, dum omnia morborum schemata sub comitatu dolorum, plus minus auctorum, progrediuntur, licet sub emortuali & lethifero morborum eventu aliquando contingat, ut extreme ægrotantes in ultimis vitæ terminis dolores suos haud amplius sentiant, interim apparatus & comitatus morborum semper est dolorificus, quamvis dolores non semper sint acuti, aut unius ejusdemque speciei: & hæc notatu digna dolorum animadversio permovet nos, quo præsentī Inaugurali Specimine brevem tractationem Medicam de DOLORIBUS exhibeamus & commendemus, ut illorum indoles magis inclarescat & artifex eorundem origines atque nexus securius, melius & efficacius dirigere queat: Deum itaque ante omnia alia humillime imploramus, quo in præsentī hoc proposito nobis gratia sua adsistat & hunc laborem utilem & salutarem esse jubeat atque permittat.

§. I.

Dolorum Familiam atque indolem exponentes non quidem in *grammatica* vocis evolutione mox in limine hujus tractationis hæreere lubet, sed nonnullas alias *generales* animadversiones præmittere placet & quidem quod doctrina de *Doloribus* scitu perquam *digna* existat, dum vix ulla morbi *species*

Species obtingit, quæ non *certam* speciem certumque doloris *gradum* involvat atque *comitem* habeat; ast licet *ipse* quidem Dolor *genuinam* morbi *formam* non efficiat aut constituat, sed rectius ad *Symptomatum* classem referendus sit, tamen *hoc* Symptoma adeo *universale* est, ut *ferme* omnis morbus *aliquid* doloris contineat: quod vero dolor *ipse* non sit *morbis*, ex eo facile colligere licet, quoniam *omnem* dolorem *antecedit* causa *morbifica*, cujus *energiam* demum *sequitur* dolor: hæc causa tamen ita comparata est, ut illius effectus *proximiores* alii sint, quam dolores: dum itaque hi dolores aliis morbofis effectibus *superveniunt*, hinc rectius dolores *Symptoma* morbi, quam *ipsum* morbum appellare lubet, siquidem ex *lesa* partium & organorum *functione* utplurimum iidem dolores provenire solent, uti vulgo in schola medica hæc *symptomatum* indoles esse declaratur: neque tamen propterea Dolorum theoria parvi pendenda est, quoniam illi non morbum, sed symptoma morbi constituunt, quin illa consideratio pro *dignitate* hujus tractationis militat, quoniam in Historia morborum vix tantæ *gravitatis* & tam *manifestæ* molestiæ aliud *universale* symptoma occurrit, quod tam *eminentem prærogativam* præ aliis tueri videtur: & hæc ipsa *singularis* dolorum conditio permovet *attentos* medicos, quo peculiari studio cum dolorum enodatione, discretionem & commemorationem tam *Diagnostica* quam *Prognostica* occupati fuerint: hinc Hippocrates, Galenus, Avicenna, Aetius, Alfabaravius, Augenius, Casalpinus, Cardanus, Claudinus, Fontanus, Fabricius, Gordonius, Hollerius, Zac. Lusitanus, Platerus, Massaria, Waleus, à Veiga, Jossius, Sebiziis, Cellius, Chicotius, Horstius, Bellinus, Gutierrez, Cattier, & seorsim varii alii authores Dolores allegare & explicare susceperunt: præterea non modo *crassi* & in eximio gradu constituti dolores, sed & reliqui singuli *mitiores* & *intimiores* explicatione quadam indigent, siquidem *interdum* hi posteriores admodum *intricati* sunt, cum satis sæpe ad *proximas* illorum causas vix *promptus* pateat aditus, tam *indagandas* & *indicandas*, quam *tractandas* & *subjugandas*; porro attendere etiam convenit, quomodo plu-

rimi

rimi morbi *certam* doloris *speciem* comprehendant & ex eadem vicissim in sua specie & discreta indole agnoscantur: ad hanc dolorum classem subinde non modo aperte & crasse dolorificas sensationes referimus, sed etiam omnes praternaturales morbos & molestos sensus accensamus, ut propterea variae motuum alterationes insolitæ & incommodæ dolorum numerum augeant & in hoc latiori sensu variae extraordinariæ sensationes occurrunt, quæ tamen extra actualis morbi decursum sese produnt, hinc à strictè & proprie sic dictis doloribus quadante-nus discerni debent, quarum sensationum brevibus etiam mentionem facere lubet, cum in hac tractatione quoad principalem dolorum explicationem, insolitæ, immutatæ & extraordinariæ sensationis in corpore obtingentis mentio injicienda erit.

§. II.

Dolor est perceptio adverse alterati tactus in partibus nervoso-membranosis universi corporis humani, à diversa toni mutatione & partium stimulatione excitata: talem sensu medico sumendum definimus dolorem, quam definitionem ea propter hac occasione præmittimus, quo reliqua *indoles* & explicatio dolorum magis perspicua evadat: eo ipso vero inferimus, quod *universum* ferme corpus animale humanum doloribus sit obnoxium & quod diversæ dolorum species in una eademque parte contingere queant: quo loco mox significamus, quod in ossa communiter nullus dolor cadat, uti fusius Diemerbroeck. Anat. lib. 9. exposuit; nisi dentes aliquali prærogativa gaudeant, qui sensu præditi esse observantur, (vid. Bohnii Exercit. Physiol. II. Bartholinus Anat. lib. 4. c. 12. Stahlii Pathologia.) quæ sensatio aliquid discriminis involvit & cum communi sensu, qui in corpore humano administratur, non quoad singulas circumstantias convenit: interim nobis hoc loco de communi dolorum indole & conditione sermo est, sicut hi dolores & specie & numero & qualitate & quantitate sese admodum penitiori & curatori disquisitioni commendant & subjiciunt: & licet proximius dolor animam rationalem & immaterialem affligat & concernat, adeoque corpus per se non sentiat aut doleat, tamen hi dolores, de quibus

impresenciarum acturi, ita comparati sunt, ut magis perspicue dicere queamus, quod *anima* cum dolorifica perceptione offensi & afflicti sui corporis occupata sit: proptereaque dolor mere *moralis* distinguendus est, à dolore sic dicendo *physico*, aut qui de corpore alterato & offenso concipitur: licet perinde *moralis* dolor cum reliquo dolore in eo consentiat, quod adversam perceptionem & æstimationem de objecto, *animæ* intelligentis & volentis beneplacito contrario, involvat: hac ratione facile elucescit, quod *anima* ab omni latere occasionem dolendi habeat & quod medici æque ac *moralistæ* toto studio immensum illud dolorum mare ingredi & quantum fieri potest dolorum constitutionem atque medelam detegere & explicare debeant: Subinde vero memori & attenta mente tenenda est illa *conversio*, mutua relatio & ut ajunt *reactio morbi in dolorem & doloris in morbum*; dum principalis morbus causatur dolores & vicissim dolorum gravitas atque incrementum morbi vehementiam sustentat, confirmat atque auget, ut nonnunquam periti artifices teneantur dolores tales lenire atque demulcere, quo reliquus morbus posthac eo melius atque facilius mitigari queat, ita enim evenit, ut non modo tales exacerbati dolores ipsum *primarium* morbum incitent & immoderatorem reddant, sed & varia fontica nova symptomata convocent; testimonio efficacis dolorum ad provocandas graves congestiones, spasmodicas commotiones, convulsiones, inflammationes & febriles complicationes; quale exemplar occurrit in lesionibus nervorum atque tendinum, è quo morbo, inductæ videlicet lesionis, gravissimi dolores oriuntur, qui proximo suo nexu vehementia pathemata & symptomata causantur; unde dolorum efficacia atque implicatio facile elucescit, proptereaque hæc dolorum theoria variis argumentis sese comprobat.

§. III.

Haud vero nobis in præsentī Specimine animus est, *principaliori* quodam proposito de doloribus singularum corporis humani partium differere, sed potius id *primario* acturi, quo principales dolorum species harumque conditiones significemus: in priori dolores indicandi ratione non otiosus aut fugitivus

fuit Hippocrates, qui aliquoties & passim *Dolorum ad articulos, ad femur, ad sinciput, ad renes, ad aures, capitis, cervicis, coxendicis, circa umbilicum, circa vesicam, cubiti, dentium, faucium, in angina, in pectore, lateris, ventriculi, pulmonum, ventris, verticis, praecordiorum, circa maxillas, in partu, humerorum, lumborum, pedis* mentionem injicit; haud tamen & Hippocrates & Galenus penitus obliviscuntur, quin nonnullas *fonticas dolorum species* commemorent, distinguant atque inculcent; unde praecipue *acutorum dolorum* repetito reminiscuntur: praestat subinde in dolorum familia annotare, quomodo & *anima & corpus* affligantur, quam *corporis* offensionem illa *percipit* & de eadem *dolorem concipit*, hinc non nulli medicorum, velut *Willisius de anima Brutorum, & Charletonius in Exercit. Patholog.* dolores ad *animi passiones* sive affectus referunt: ex hac etiam sententia explicari possunt dolores *imaginarii*, quales illi sunt, quorum *Cartesius Part. 4. Princip. & Craanen tr. de Homine* memoriam proferunt, qui in parte à corpore *separata & abscissa* finguntur, uti contingit, ut homines partium *sphacelatarum* amputationem abhorrescant, cum *dolorem* in tali parte *mortua* sibi persvadeant: Quod vero nunc in genere dolorum rationem attinet, tunc illorum *causa* nonnunquam est *violenta*, vario modo inducta, de qua *Galenus Lib. de oculis c. 3.* tractat, quæ nunc *externum*, alibi *internum* corpus offendit, atque varios *gradus* agnoscit; interdum dolores à causa *spontanea & magis interna* oriuntur & hæc posterior iterum *diverse* qualitatis est, quædam *aucto* motu, ad *vitam* oeconomiam spectante, nititur, alia cum *impedito & turbato* motuum vitalium successu coheret & denique quædam *lesionem & offensionem* intimiorem partium, *sensu* præditarum, agnoscit: quo loco mox addimus illam *generalem & fundamentalem* animadversionem, quod ad quemlibet *dolorem essentialiter* concursus *sensationis* pertineat & quod propterea nullus *verus* dolor obtingat, ubi *sensus languent* atque deficiunt, hinc sub *Lipothymia* atque *Syncope* cessat dolor, aut quando in ægrotantibus *mors* appropinquat & interni atque externi *sensus imminuuntur*, tunc prægressi do-

si dolores evanescent, ita ut ratione adhuc integra, tamen patientes precedentes actus, sitim & speciales dolorificas molestias non amplius sentiant; unde periti artifices lethale signum indicant declarant; Quilibet itaque dolor animæ molestus & laboriosus est, dum anima sentiens offensiones corporis adverse & operosè perfert, unde inter dolorem & laborem quidam convenientiam, alii vero differentiam quærunt & demonstrant: male vero Cicero dolorem tantum ad corpus refert & à sensibus distrahit, quando II Tuscul. dicit: interest aliquid inter laborem & dolorem; sunt finitima omnino; sed tamen differunt aliquid: labor est functio quædam vel animi vel corporis gravioris operis & muneris: dolor autem motus asper in corpore, alienus à sensibus: conf. Linden Selecta Medica. XIII. §. 107.

§. IV.

Sed missis hisce generalioribus præparationibus & animadversionibus nunc ipsas Dolorum species brevibus exponemus, è quibus nonnullæ crassius sensibiles sunt & à subjectis affectis indicari, denominari, aut sub certa assimilatione cum alia qualitate physica significari possunt; alii vicissim interdum occurrunt dolores, satis quidem sensibiles, sed quos ita distincte, perspicue & diserte homines nominare haud possunt, nisi interdum eosdem obscurius circumscribant, es thue ihnen schmerzhaftich wehe, sie wissen aber nicht wie sie es beschreiben oder nennen solten. Placet itaque principales & in schola medica usitatos atque cognitos dolores nunc quoad Historicam suam constitutionem pervolvere & explicare simulque illorum causas indicare: inter valde crassos dolores, qui in eximio gradu positi sunt, meretur omnino præferri DOLOR URENS, proprie, neq; per ullam assimilationem, ita dictus, qui, sicut ab actuali combustione & excedente caloris gradu provenit, ita facile ab aliis dolorum speciebus distingui potest: & quemadmodum ut plurimum externas corporis partes hæc læsio offendit, ita facile innotescit, quid sit dolor adustionis ein Brand Schaden oder Brand Schmerzen: quamvis proinde etiam hic dolor suos gradus habeat, dum adustio sicca longe indolentior est, quam humida,

quæ posterior aliqualem partium læsarum *eliquationem* involvit, unde *sensus* non adeo intensus est atque *auctus*, ac in priori, videlicet sicca adustione, in qua fibræ magis *stringuntur*, adeoque *sensus* magis *acuitur*: mitior adustionis dolor occurrit, quando homines subito decocta & juscula nimis *fervida* avidè hauriunt, hinc in faucibus, oesophago & ventriculo urens ille dolor facile percipitur, de quo urente sensu dicitur: es brenne einen biß in die Herk-Grube: inde etiam exempla constant de morte, ex subitanea tali interna adustione orta, uti Rhodius Cent. 2. obs. 49. talem casum allegat, de morte ex pyro cocto devorato; conf. Voglerus Dietet. Comment. p. 288. 289. Mappius, Freinshemius, Butius de calido & frigido potu.

§. V.

Alia doloris species est DOLOR ARDENS, qui tamen aliquam *convenientiam* habet cum urente & æque in vernacula vocatur ein brennender Schmerz: qui tamen in eo ab urente discretus est, quod non ab *actuali* igne & calore excitetur, sed a *potentia* cauterio pendeat, videlicet a partium, sensu præditarum, *acriori* corrosione; quando *caustica* quædam subjecta vel ejusmodi partes *arrodunt* & *excoriant*, vel quando *excoriatis* partibus *acria* talia & *salina* caustica sive *acida* sive *lixiviosa* superveniunt, easdemque stimulant, *vellicant* atque pungunt, quam irritationem posthac major affluxus atq; *congestio* sequitur, inde calor in affecto loco redditur *immoderatio*r & ardor præsens confirmatur atque augetur: talis internus dolor occurrit in morbis *cholericis*, qui dolor augetur, quando in iisdem affectibus *salina*, *acria*, *spirituosa*, *resinosa*, *essentificata* remedia adhibentur, quæ partem semel arrosam atque *excoriatam* magis *irritant*: idem contingit, si *extrinsecus* *caustica* ingeruntur, velut *venenosa*, quæ communiter vehementem internum ardorem causantur, als wann glühende Kohlen im Leibe, im Magen unter der Herk-Grube lägen: simile quid contingit, quando *cantharides* improvide ingeruntur, conf. D. D. Præsidis Introductio in Medicinam Practicam p. 1051. seq. p. 1102. seq. p. 1106. seq. proinde etiam hic ardens dolor *summos* inflammationis

gra-

gradus, videlicet *Gangranam*, five internam five externam, committatur, hinc patientes conqueruntur, sie fühlten einen brennenden Schmerz, inde etiam metuunt futuram aut proxime imminentem *sphacelationem*; qualis ardor ab *excessiva sanguinis congestione*, appressione & transpressione oritur, uti vicissim evenit, quando membra quædam, velut manus *solidis* partibus *fortius* apprimuntur, ut ex hac attritione tantus ardor concitetur, qui *vesicas* excitare solet: neque oblivioni tradere lubet illam observationem, de ardente sensu atque dolore institutam, quando nonnunquam sub febre *inflammatoria* & *cholericæ* decumbentes in *vasis* sanguiferis eximium talem ardorem experiuntur, de quo dicunt, es bedüncke ihnen als ob ihnen brennende Stricke durch die Adern gezogen wären, qualis ardor partim a nimio sanguinis *orgasmo*, partim a nimio *toni* augmento provenit: denique ardens talis dolor nonnunquam percipitur in *particularibus* membris corporis, de quo dicunt subjecta, es wäre ihnen als ob dieß Glied in Feuer liege, es feure ihnen der Kopf, der Arm &c. qualis ardor perinde rigidam talem atque vehementem *congestionem* pro causa agnoscit: simile quid contingit in *Erysipelate* immoderatori, ubi *ardens* hic calor concurrere observatur, qui aliquando etiam *externo* contactu exploratur & percipitur: ita enim *calor* in homine a sanguine in & per partes *solidas* in & *transpresso* oritur, quo magis itaque *hic motus* augetur, eo magis *calor* ille augescit, ut denique ardeat & in *ardorem* increbescat, hinc sub *nimio* motus *febrilis* augmento patientes *externo* contactui talem ardorem offerunt, de quo dicunt, sie haben eine brennende Hitze wann man sie anföhlet: & talis ardens dolor atque sensus in febre *cholericæ* in oesophago & faucibus sese manifestat, quando patientes de hoc ardore conqueruntur, es brenne sie im Hals: cui ardori etiam eximia *linguæ* & *labiorum* ariditas & nigredo adscribitur: non minus talis ardor in inflammatione *ventriculi* & in *angina* occurrit; ut adeo hic dolor in variis casibus sese prodatur.

E numero dolorum porro nominandus est Dolor **RO-**
DENS, **PUNGENS**, **VELLICANS**, **PRURIENS**, quem in
 vernacula vocamus einen freßenden, beißenden, salßichten, jü-
 ckenden Schmerzen, qualis a *salina* mitiori rosione pendet &
leniorem ardorem una comprehendit; quo magis itaque *salina*
 acrimonia *concentrata* est, eo facilius *ardor* ille prævalet
 atque augefcit, e *mitiori* vero tali *acrimonia* dolor etiam mitior
 generatur: est itaque hujus doloris *genesis*, quando *salini* hu-
 mores partes *sensibiles* nervoso-membranaceas immediate at-
 tingunt, *irritant* & *stimulant*, inde illa *rosio*, ille *pruritus*,
 quem communiter a tergo aliorum humorum *congestiones* se-
 quuntur, quocum affluxu humorum *natura* acrium & *salina-*
rum harum substantiarum *temperacionem*, *emollitionem*, *leni-*
tionem & *abstersionem* prosequitur, inde vero non raro oriun-
 tur *complicationes* dolorum, qui e *profapia stimulationum* & *con-*
gestionum proveniunt, quales in *rheumatismis* & *acribus catar-*
rhis occurrere observantur: est itaque hic dolor pruriens
 perceptio rosionis, aut *corrosionis* mitioris, *nervosis* fibrillis in-
 ductæ, quales varii dolores occurrunt in *crassis ulcerationibus*,
 quas eo magis hic dolor comitatur, quo magis subjecta *ali-*
mentis & *potulentis salitis*, *sapidis*, *acidis* fruuntur: ita hic do-
 lor *comes* est defluxionum *serosarum* five catarrhalium & præ-
 cipue acrium intra *oculos*, *pulmones*, *laryngem* decumbentium;
 hinc illæ querelæ man hufte eine salßigte Materie herauf, inde
 illæ *excoriationes* oesophagi & intimiorum faucium, hinc ille
 branchus rhevmatodeus & coniunctæ excoriationes faucium,
 epiglottidis, superioris oesophagi: *eiusdem* indolis est dolor
 ille, qui luem & labem *veneream* comitatur, qualis in *perioftiis*
 prurientem & *rosivum* sensum excitat: ita porro talis mole-
 stus dolor comitatur *serpiginosas* efflorescentias, *pustulas* super-
 ficiales, *maculas hepaticas*, *purpuram miliarem*, *purpuram ur-*
ticatam & qualescunque *cutaneas* efflorescentias, quo præci-
 pue *scabies* referri meretur, in quibus singulis casibus *salina*
 talis inquinatio & *intemperies* adeo *nervosam* cutis texturam af-
 ficit

ficat & offendit, ut pruritus ille propterea hisce affectibus quasi per essentiam annumerari videatur: quotiescunque etiam contingit, ut superficiales *lymphæ* & *seri stases* in actualem *corruptionem* delabantur, adeoque *fermentativo-salinam* qualitatem nanciscantur, toties ad *acrimoniam* hanc communicandam disponuntur & tunc eo facilius eoque molestius *rodentes* illi dolores excipiunt: Haud tamen a *nuda* tali *salina acrimonia* dolor talis pendet, sed experientia etiam comprobatur, quomodo in *erysipelate* *declinante*, in *variolarum* exitu & cutis concretionem, in *vulnerum* & *ulcerum* coalitione &c. similis *pruriens* & *titillans* sensus occurrat, ubi vix æque illa *salina* ratio accusari potest, hinc *subtilis* fibrillarum nervosarum *contractio*, in superficie corporis succedens, talem prurientem titillationem causatur: testimonio illius *pruritus* atque titillationis ex *imaginatione* prodeuntis, quando *sensibiles* homines de pulicum, cimicum & pediculorum morfu confabulantur, aut talia animalcula in aliis conspiciunt, mox in corpore suo ejusmodi sensus percipiunt, quasi a talibus animalibus pungerentur; quem posteriorem effectum magis efficaciam *motuum*, quam *materiæ* adscribimus, eoque ipso comprobamus, quod dolor *pruriens* atque *rodens* non semper a *materia* *salina* & *acri* provocetur: & hanc eandem efficaciam motus subtiliter *strictorii* & *tensorii* pro causa illius doloris & effectus agnoscimus, quando nonnunquam homines conqueruntur, quasi partes ipsis *excoriatae* sint, uti dicunt es *sen* wie ein offener Schaden, als wann alles wund und roh wäre.

§, VII.

Accedimus nunc ad Dolorem COMPUNCTORIUM five LANCINATORIUM, qui aliquo modo convenit, licet interdum quoad *gradum* differat, dum prior ad *unum* interdum punctum tendit, posterior vero per *latiorem* partis affectæ regionem sese *extendit*: differt etiam hic dolor nonnunquam *acerbitate* & *gravitate*, dum *lancinatoria* afflictio quandoque ita vehemens & *immoderata* est, ut *anxios* ejulatus extorqueat: est vero hic dolor ita comparatus, quasi in partes *sensibiles* repenti-

pentina offensio & *lesio* cum instrumento *acuminato* & *cuspi-*
dato inducatur, ut ita *punctura* aut *lancinationis* effectum illa
 offensio amuletur, ac si violento modo *læsio* quædam infera-
 tur, hinc dicitur ein *stechender*, *schneidender*, *zuckender*
Schmerz; & hic dolor aliquando cum *pulsu* est *synchronus*,
 ut, *quoties* *pulsus* in aliquam partem *transit*, *toties* in eadem
 parte *compunctio* illa atque *lancinatio* percipiatur, testimonio
 dolorum *inflammatoriorum*, gradu *auctorum*, vel ad *suppuratio-*
nem *vergentium*, aut dolorum *lateralium pleuriticorum*, quos
 appellant das *Seiten-Stecken*, vel *acutorum* & *exacerbatorum*
cephalalgicorum, de quibus dicunt, es *zücke*, *steche* und *arbeite*
im Kopff, als ob man mit *Hammern* darinnen *schmiedete*:
 quo spectant *graves ophthalmiæ* & *otalgiæ*, in quibus affectibus
 ferme *toties acutissimæ lancinationes* contingunt, *quoties cor*
contrahitur sive *pulsat*: & talis dolor pro *discretione* etiam vo-
 catur *pulsatilis*: ubi tamen notare convenit, quod aliquando
pulsatilis molestia obtingat, quæ tamen non cum *acuta lanci-*
natione procedit, uti quandoque *hypochondriaci* sub *scrobiculo*
cordis versus *dextrum latus* talem *pulsationem* percipiunt, quæ
 a *repentina regurgitatione* & *redundantia sanguinis* in *arteriam*
celiacam, *hepar* ingredientem, provenit, quando *hepar* cum
mucido & *spisso sanguine infarctum* sive *oppletum* est: interdum
 vero accidit, ut hic *compunctorius* dolor non semper & *constan-*
ter cum *pulsu* *cordis* coincidat, nisi pars affecta quantisper
moveatur, sub qua membri agitatione deinde *lancinatoria af-*
flictio & *pulsus cordis* *unum tempus* servare solent: cujus cir-
 cumstantiæ exemplar nonnunquam occurrit in *capitis dolori-*
bus, quorum *compunctoria molestia* tunc cum *pulsu* coinci-
 dit, quando *subiecta caput erigunt*: denique aliquando hic
lancinatorius dolor irregularis est neque cum *pulsu* convenit,
 sed *vago* quodam modo decurrit, adeoque quandoque per
paroxysmos iterum recurrit, quales inæquales *compunctio-*
nes interdum *spasmodicas* commotiones comitari solent: ori-
 untur vero hi dolores a *rigida tensione* partium *membranacea-*
rum & *fibrosarum*, ad & in quas *appellens sanguis* tam *prompte* eo
 fe

se effundere non potest, ac quidem affluit, hinc quadantenus in arterias retrolabitur & illas momentaneas *distensiones pulsátiles* & compunctorias efficit: vel evenit etiam, ut *intra* aliquam partem *copiosius congestus* sit sanguis, qui partis illius fibrillas *distendit* atque expandit, in quam partem si ex arteria proxima sanguis se effundit, *momentanea* sua impletione *presentem* fibrarum extensionem eo magis *distendit* & auget, ut in illo loco *punctura* sive lancinatio quædam dolorifica percipiatur, quæ nihil aliud, quam *confectarium* illius *auctæ* fibrillarum *extensionis* est: deinde hi dolores oriuntur a *spastica* partium commotione & hac quidem haud fixiori, sed magis *vagabunda* neque semper *totius* musculi tractione, sed rectius alicujus fibrillarum *fasciculi* *spastica* & simul *repetita* tensione & hac admodum *strenua*, *repentina* atque efficaci; inde illæ *momentaneæ* sensationes, quasi partes lancinentur & cum *acuminato* instrumento lædantur: quando vero tales partium *infarctus* aut *toni* augmenta arteriarum *extremitatibus* *propiora* sunt, tunc ut plurimum compunctorii sive *lancinatorii* dolores cum *pulsu synchroni* esse solent.

§. VIII.

Convertimus nos ad Dolorem TENDENTEM, TENSORIUM, TRACTORIUM, TORMINOSUM, qui sub *diversa* tali denominatione *unus idemque* est, nisi aliquando *gradu* differat & in *diversis partibus* contingat; hic consistit in *extensione* & *constrictione* forti & excedente partium *fibrosarum*, tam *membranacearum*, quam *musculosarum*, *carnosarum*, *tunicacearum*: absolvitur itaque talis dolor cum *augmento* motus *tonici*: de qua consideratione evolvantur *Celeb. D. D. Stablii Schediasmata de Motu Tonico vitali, Disp. de Motibus Humorum spasmodicis, de Spasmis, de Podagra, & D. D. Præsidis Disp. de Atonia*: quando itaque ejusmodi partes *fibrosæ* tali *toni* augmento corripuntur, tunc sensatio illa occurrit, quæ vocatur, es sey ein ziehen, reißen, spannen, zerren, hin und herfahren in dem Gliede, & illa est *tractio*, quæ in *intestinis* torminosa est, quæ dicitur reißen im Leib, quæ quo impetuosior
C & for-

& fortior eo magis sensatio occurrit, quasi pars affecta dirumpatur & dilaceretur, als wann die Gedärme zerreißen wolten: talis dolor est vel *vagus*, inconstans, erraticus & *versatilis*, quando tensio talis per aliquod membrum *huc illuc* subito progreditur & desultat, es wüte und tobe, fahre hin und her, als ob was lebendiges darinnen wäre, es reiße ein Glied noch gar zu Schanden: & dolor talis comitatur affectus *spasticos*, atque acres *rheumaticos*, *Hemicranicos*, *odontalgicos*, *arthriticos*, *ischiadicos*, *podagricos*: nonnunquam vero hic dolor *fixus* & velut immobilis est, qui in *uno* tantum loco atque *puncto* subsistit & in illo majori cum afflictione percipitur, ita ut in tali puncto *vis* tensionis & tractionis *concentrata* sit, hinc metus *rupturae* in tali regione imminet: qualis dolor occurrit in *colica haemorrhoidali*, *hypochondriaca*, *hysterica*, *nephritica*, in *spasms* mesenterii *hystericis*, in quali calamitate faminae conqueruntur es wolle ihnen den Leib voneinander reißen: hic dolor *tensorius* seorsim *discerni* potest ab *extensorio* & *distensorio*, de quo mox dicendum erit: interim utrique quadantenus etiam *conveniunt* quoad effectum *tensionis*, siue hæc sponte per modum *constrictionis*, siue aliter per modum *expansionis* & *distensionis* administretur: *Causa* itaque doloris *tensorii* est *augmentum toni* in aptis & congruis partibus, nimirum talibus, quæ *tonico* motu in *ordinario* vitalitatis statu præditæ sunt: quare hic dolor omnes illos *affectus* comitatur, in quibus eximia talia *toni augmenta* & incrementa occurrant, velut immoderatiores *congestioness*, *rheumatismi* siue acres catarrhi, *inflammationes* exacerbatae, *spasmi* siue interni siue externi corporis: quando itaque in aliquo membro *plures* musculi *simul* tali motu corripuntur & detinentur, tunc dolor eo *manifestior* & *crudior* est: quando per tractum *unius* musculi in *alium* locum atque fibrosam partem hic motus *discurrit*, tunc hic dolor *vagus* & volubilis est, adeoque *cursitantem* molestiam prodit, de qua eloquuntur; es laufft etwas in denselben Glied hinan, wie eine lebendige Maus, quale quid in *clavo hysterico* siue *cephalalgia Iliaco-Hematitica* occurrit, aut qualis dolor & sensus percipitur

ingra-

ingruente & insultante epileptico affectu, quando ex pede aut manu tensio illa adscendit & mox caput occupat, qualia exempla recensentur a Tulpio Lib. 4. c. 2. Borello Cent. 2. obs. 95. Rhodio Cent. 1. obs. 57. Bartholin. Hist. anat. Cent. 6. hist. 78. A. N. C. Cent. 1. obs. 80. 85. Zac. Lusit. M. P. H. Lib. 1. hist. 18. p. 30. & passim alibi; aliquando tamen ejusmodi spasmus cum maxima contumacia unicum locum corripit, diu detinet & velut omnes suas vires in eadem exercet, donec denique defervescat, aut contra ita immorigerus evadat, ut nullo modo inde depelli queat, sed denique parti, quam haecenus inhabitavit, contracturam & ariduram afferat.

§. IX.

Cum hoc dolore quoad *fundamentalem & formalem* rationem convenit dolor FREMEBUNDUS, FORMICANS, VIBRATIVUS, TREMULUS, ein summender, subtil zuschender, grieblicher, zerrender Schmerz, qualis per *assimilationem* ille est, qui oritur ex contusione cubiti, e qua molestissimus talis tremulus & fremebundus dolor usque in digitorum apices se extendit: hinc dolor talis formicans a simili vocatur, quasi congeries formicarum per affectam partem discurrat: & hic dolor non parum molestiae parit; sed valde sensibilis, minus tamen acutus est: habet vero ipse insuper sua intervalla, neque diu uno eodemque tempore atque tenore durat, sed velut per *paroxysmos* recurrit: & talis fremebundus dolor e prospia spasmorum est, qualis dici posset, der griebel Krampf, & qui vagis constrictionibus partium fibrosarum annumerari meretur, quoniam longiorem partis, quam occupavit tractum, percurrit & ab una extremitate in alteram vagatur: proinde talis dolor admodum sensibilis atque fugitivus est, qui non lento gradu partes pervadit, sed subito ab una affecti loci extremitate in alteram properat, habet vero etiam hic dolor hanc qualitatem conjunctam, ut aliqualem speciem stuporis post se trahat, dum ordinarius sensus valde immutatur & pars velut obdormiscere videtur: Alius gradus doloris tensorii est CONTRACTORIUS, qui, ut ante dictum fuit, in rigida & contumaci constrictione

Etione partium fibrosarum consistit, quæ diutius continuat & membrum affectum ad motus voluntarios & usus futuros vitales ineptum reddit, dum extendi non potest, sed abbreviatur & denique, ut ante notavimus in perfectam contracturam delabitur: talis dolor comitatur spasmos fixos & contumaces, nec non convulsivos quosdam affectus: alia vero tensorie dolorificæ sensationis species est, qua afflicti homines experiuntur extensionem, expansionem, distensionem & violentam quandam loci affecti extensoriam commotionem, qualis torturam æmulatur & nonnullos spastico-convulsivos affectus comitatur, velut Tetanum; aut quales dolores in calculo renum & vesicæ occurrunt, admodumque sensibiles, vehementes & excedentes sunt, quos attenta ingenia probe a constrictoriis tensionibus discernere possunt: ita enim ejusmodi constrictoriæ & expansoriæ dolorificæ sensationes & tensiones obtingunt sub partu, quando uterus spastico motu contrahitur & sub egressu fœtus internum arctum orificium uteri extenditur, quæ ultima extensoria sensatio ut plurimum magis dolorifica est, quam altera constrictoria: est vero prioris fremebundi, vibrativi & tremuli doloris causa nonnullarum tantum fibrillarum in musculo aut tunica contractio, adeoque incompleta quædam spastica commotio; qui dolor, quia in paucis tantum fibrillis concentratur, eo magis subtilis, penetrans & sensibilis est, sed quoniam ille motus constrictorius haud firmo affectæ partis nititur fundamento, propterea tremulus est & quasi multoties interruptus, hinc formicarum curstationem alibi æmulatur: contra vero contractorius motus ut plurimum integrum musculum amplectitur, adeoque potentior, crassior & contumacior est: reliquus denique dolor extensorius perinde vehemens & gravis est, qui nititur insolito & præternaturali partium fibrosarum motu præcipue tonico præditarum, aut de præsentē plane cum spasmodis detentarum, expansione ulteriori, continuata tensione & distensione: hinc evenit, si arthritici, ischiadici aut podagrici affectam partem etiam remissius commoveant atque attingant, ut gravissimos dolores experiantur: quales dolorum exacerbationes illi dicuntur experiri,

periri, qui sub *tortura* constituti aliunde leviter in *extensis* partibus attinguntur.

§. X.

Ad familiam *precedentium* dolorum referri porro mere-
tur dolor MORDENS sive MORDICANS, qui repenti-
num sensibilem *morsum* refert, quippe quæ species doloris
per *momenta* corripit & decurrit, adeoque *celerem* alterationem
causatur: & hic dolor ita constitutus est, ut si *diu* duraret,
ferme *intolerabilis* esset, hinc *repente* invadit, sed proinde et-
iam *cito cessat*, attamen *denuo* corripit: præterea hic dolor
valde sensibilis est & *acutam* partis incisionem ac repenti-
nam *lesionem* cum *acuminato* instrumento æmulatur: talis do-
lor ut plurimum sub *dysenterico* fluxu obtingit, qui non mo-
do *intimiorum* intestinorum tractum affligit, sed qui etiam
sphincterem ani corripit & molestum *tenesmorum* concursus ex-
acerbat: porro hic dolor sese diversis *moliminibus hæmorrhoi-*
dalibus adsociat, quando tam in intestino recto, quam ani
sphinctere repentina talis dolorifica sensatio corripit, quæ a-
deo *inopinato* & vehementer affligit, ut *lipothymia* metus im-
mineat: similis dolor nonnunquam *hypocondriorum* viscera
tam *Hepar*, quam *Lienem* detinet, ut propter illum homines af-
flicti inspirare haud queant, donec post brevem temporis am-
bitum dolor ille transeat & evanescat: interdum idem dolor
ventriculum sub immoderatis *vomendi* conatibus, aut *excessivis*
vomitibus corripit, præcipue vero quando *venenum* assum-
ptum fuit & adhuc in ventriculo hæret, ubi *morsus* illi acer-
rimi maximeque dolorifici consequuntur: *oritur* itaque hic
dolor ut plurimum a *veloci* & vehemente *spastica* & *convellente*
commotione, *aliquot* tantum fibrillas affecti loci occupante &
subito constringente, inde illa similitudo sensationis provenit,
quasi pars cum *acuminato* instrumento incidatur aut commor-
deatur, als ob ein Messer Durchfahre: qualis dolor proinde
satis sæpe *mammæ* affligit, præcipue quando *lactantes* subita-
neo *terrore* percelluntur: quanquam vero *mordens* ille sensus
adhuc *plus* inferat, quam *scindens*, tamen hic illum utpluri-
mum

num comitatur : interdum etiam solus SCINDENS dolor occurſat, qui nominatur ein ſchneidender Schmerz, dolor *incisorius*, quaſi partes *vulnerentur* & cum valde *acuto* instrumento, ut modo diximus, laedantur : & talis dolor comitatur dejectiones *cholericas* & *dysentericas*, hinc dicunt, es wolle ihnen die Gedärme von einander ſchneiden, ita etiam idem dolor aliquando *mammæ* affligit es ſteche ſie in Brüſten, wie mit Nadeln oder Meſſern : pendet hic dolor a *ſubtili* repentina & efficaci *conſtrictione ſpaſtica* fibrillarum nervoſo-membranacearum ; eſt tamen inſuper hic dolor adeo *acutus* & penetrans uti dicunt, es gebe empfindliche und durchdringende Stiche, quoniam tantum numero *pauca* fibrillæ hoc motu afficiuntur: facilius itaque hic dolor in partibus *membranaceis* & *tunicaceis*, quam *crassis* carnoſis contingit, niſi illa inciforia dolorifica ſenſatio etiam obtingere obſervetur, quando ſub eximio *terrore* cor tali repentina *conſtrictione* & particulari *ſpaſtica* tractione afficitur, hinc dicitur, es ſey einem ein Meſſer durch das Herz gefahren : propterea tamen *carnosæ* partes non liberæ ſunt, quin perinde illas talis dolor invadat : *oritur* tamen etiam idem *ſcindens* dolor, quando *acuminatum* quoddam corpus partes *tendinoſas* & *nervosæ* proxime & valide attingit; qualis caſus obtingit, ſi *calculus acuminatus* per pelvin *Renum*, per *ureteres*, per *ſphincterem* veficæ & *urethram* progreditur, ubi ſcindentes illæ tensiones cum maximo dolore affligunt: idem *ſcindens* dolor non raro *colicæ hæmorrhoidali* ſe conjungit, proptereaque hanc ab alia communi colica *discernit*, quippe qui dolor præ *ſimpliciori* tenſorio & *ſpaſtico* dolore longe major & *gravior* eſt : *mordens* denique ille ſenſus comitatur utplurimum dolores *intestinatorum*, a *vermibus* provenientes, ita ut *ſenſu* magis, quam *verbis* & *mordens* & *ſcindens* dolor diſtingui queant.

§. XI.

Nunc GRAVATIVI Doloris mentionem facere lubet, qui ſatis *manifestus*, licet haud *acutus* eſt; exſerit ſeſe hic in *variis* corporis regionibus, ut in *capite*, *nucha*, *occipite* & *ſincipite*,
pecto-

pectore, brachiis, ventriculo, lumbis, coxendicum regione, femoribus & pedibus, dolor hic magis molestus quam admodum sensibilis & penetrans est: consistit in gravativa, aggravante, opprimente, vires consuetas onerante & ponderosa sensatione, qua in affectis locis sentitur insolitum pondus, unde illæ partes agrius moventur, aut minus facile motui voluntario obtemperant, sed quasi renitentia quadam laborant, es wäre einem dieß oder jenes Glied Bleyſchwehr, als ob etwas darinnen oder darauf liege: Der Kopf sey einen ganz ſchwehr, wolle immer herab fallen, man könne ihn nicht recht in der Höhe tragen, es drücke einem in der Stirne, oder auf dem Wirbel oder im hintertheil des Haupts: Arme und Beine wären so ſchwehr, daß man sie nicht heben könne: es liege einen so ſchwehr im Magen und drücke als ein Stein: es liege einem in Lenden, Hüften, Creuz wie ein Pſtock oder Stein, es drücke einem auf der Brust, als ob es das Brust-Bein eindrücker wolle: ejusmodi querimoniis vulgo hæc gravativa molestia significari solet: talis incommodus sensus, quando semel occupat continuo tramite procedit, donec denique cesset iterumque definat: supervenit hic dolor variis morbis, velut catarrhis, lenioribus rheumatismis, fixioribus congestionibus, infarctibus partium, obscuris & mitioribus spasticis commotionibus, catarrhalibus defluxionibus, hinc vulgo ejusmodi molestiæ catarrhis adscribuntur, es wären Flüſſe, nonnunquam etiam atonias partium hic gravativus dolor comitatur: uti vero hic dolor satis manifestus est, quando in aliqua parte hæret, ita alii dolores hoc tempore non facile evidentes & eminentes sunt: causa itaque hujus doloris est multiplex, vel insolita oppletio alicujus partis cum humoribus, ut ob majorem copiam humorum & infarctum in parte affecta hoc onus percipiatur; vel secessio humorum pituitosorum copiosior in aliquam partem & conjuncta impletio illius partis, nec non consequens eliquatio, emollitio & relaxatio affectæ regionis: inde evenit ut hydropici propter modo dictam causam hoc dolore & sensu in visceribus abdominis laborent: vel fixa & contumax partis constriction, ob quam illa

con-

convenienter moveri & applicari non potest, vel perfecta partis infirmitas & atonia, ob quam motus voluntarii convenienter in illam partem transferri non possunt, hinc ponderosa illa molestia percipitur : quod vero interdum motuum augmenta hujus doloris causa sint, testantur affectus rheumatici, ischiadici, lumbares & quod ille dolor interdum a motuum defectu dependeat, comprobat exemplum exeuntium acute dolorificorum spasmodum, aut aliorum morborum arduorum eventus, qui cum eximia gravativa lassitudine sese prodit, es sey einem alles müd, matt und schwehr am Leib, ut evenit post superatas febres malignas aliasque valde acutas, post affectus cholericos, post alios morbos periculosos, unde dicitur man hätte sich nach dieser schwehren Krankheit noch nicht wieder erholen können, es sey einem noch alles Bley schwehr am Leib : ita similis gravativus dolor in cephalæa sese sistit, ubi partim congestio, partim oppletio cerebri & vasorum capitis sanguiferorum in culpa est: deinde etiam notandum est, quod hic dolor, qui obscurior existit, magis chronicus sit, adeoque non tam cito decurrat & desistat, quare magis in affectibus chronicis observatur, illisque intermiscetur ; si vero alios & quidem acutos morbos non comitatur, tamen satis sæpe illos consequitur, unde post illorum morborum decursum aliquandiu continuat,

§. XII.

Placet nunc duplicis cujusdam molestie & insolitæ morbosæ & extraordinariæ sensationis reminisci, quæ frequentius occurrere solet, adeoque debita animadversione digna est, videlicet molestiæ OPPLETIONIS & STUPORIS, & quamvis utraque non quidem pressius dicendum, aut crassum & acutum dolorem complectatur, tamen quia ab ordinario & ad vitam atque sanitatem spectante sensu abludit & morbidis causis se associat, ita hoc ordine atque loco utriusque mentionem injiciemus : quod enim primo attinet sensum oppletorium, tunc ipse nonnunquam in universo corporis externo habitu, quandoque vero in singularibus quibusdam partibus sese prodit: nititur vero hic sensus infarctu, inturgescentia & expansione corpo-

corporis, quam *sequitur angustatio & multa inquietudo*, eine
 Beängstigung und Unruhe an und im Leibe: talis *oppletio*
 communiter cum *aucto calore* conjuncta est, sicut *plethoricis*
 subjectis hæc molestia in *externo corpore* familiaris est, ob
 quam mox vestimenta deponunt, aut stragula & tegumenta
 projiciunt, adeoque anxie refrigeria & levamina inquirunt &
 huic *oppletionis* molestiæ maxime expositi sunt *sanguinei* tem-
 peramenti homines: aliquando vero *diversæ* regiones & par-
 tes corporis *seorsim* multo *affluxu* humorum *opplentur* & infar-
 ciuntur, velut *caput*, unde nonnunquam *rationis* perturbatio-
 nes provocantur, qualis infarctus sese *externis* conspicuis si-
 gnis manifestat: & talis capitis *oppletio* contingit in homini-
 bus *plethoricis & sanguineis*, quando caput liberiori *servidioris* so-
 lis accessui exponunt, aut quando in humili conclavi valde
calefacto versantur: nonnunquam invadit talis *oppletio* *pe-*
ctus; interdum *lien & hepar* tales *inflationes* & infarctus pa-
 tiuntur, ut magna propterea *angustia* patientes detineat: &
 hujus *oppletoriæ* molestiæ *causa* satis evidens est, quando vi-
 delicet sanguis in ejusmodi partes porosas *copiosius* affunditur,
 ea propter etiam illas magis *tumefacit & angustat*, inde oriun-
 tur illi *morales* angores, quales *physicæ* angustationes adfunt in
 talibus partibus; proinde ob *copiosorem affluxum* & efficacio-
 rem nonnunquam *transfluxum*, aut ad minimum ob con-
 junctam *rigidiorem sanguinis ap- & trans-pressionem* oriuntur il-
 li molesti *ardores*, quorum in præcedentibus modo mentio
 facta fuit, de quo dicunt, es feure einem ein solch Glied:
 qualis *ardor* occurrit, si post *sensibilem* capitis *refrigerationem*
 homines valde *calefacta* conclavia intrant, hinc genæ admo-
 dum ardent: Deinde etiam molestia *stuporis* perpendenda est,
 quæ quidem *non plenariam* sensus abolitionem involvit, sed
obscurum, fremebundum & tremulum admodum molestum sen-
 sum, ein summen des griebeln in den Glied, inde vacillat *or-*
dinarius sensus & consueta mobilitas: si cum hac parte quic-
 quam *atingitur*, tunc fremebundus ille sensus magis manife-
 stus evadit, ein bremsendes Gefühl, als ob man auf viele
 D stumpfe

stumpfe Stechnadeln fühle oder trette, de quo' dicunt, es sey alles so hol und boll, als ob man auf Beltz fühle: & hanc molestiam vocant, das einschlafen eines Gliedes: & sicut talis stupor in externis membris occurrit, ita etiam nonnunquam in internis visceribus perinde occurrat: de quali molestia satis sæpe conqueruntur *hypochondriaci* & qui graves atque excedentes *dejectiones alvinas* sive *dysentericas*, sive *alias*, subierunt, quo *hypercatharses* referimus, ubi subjecta de molesta abdominis *excavatione* conqueruntur, es sey alles in ihrem Leibe so hol und leer, als ob er mit Heu ausgestopft wäre: simile quid experiuntur subjecta *hypochondriaca* & *hysterica* interdum in *capite*, quare sibi persuadent, quasi caput *cavum* esset, der Kopf wäre ihnen so hol: comitatur talis stupor aliquando graves *catarrhos capitis*, hinc dicunt, wann sie reden, bedüncke es ihnen als ob sie in einen hohlen Topf redeten: nititur proinde hic stupor vel *deficiente* & *insufficiente*, vel *confuso* etiam motu *tonico*, qui sicut *primario* ad negotium *sensationis* spectat, ita *legitima* ipsius administratio ad *justam* sensationem contribuit; hinc vicissim omnis *tonici* motus *debilitatio* talem *stupidam* molestiam pedissequam habet, quale simplicissimum experimentum occurrit in frequenti aut nimia *humida relaxatione* membrorum.

§. XIII.

Alia sensatio si non *crasse* dolorifica, tamen *molesta*, *morbosa* & sub *comitatu* aliorum dolorum procedens est GELIDA, quæ nonnunquam in una alterave corporis regione percipitur: *gelidum* hunc sensum vocamus, quasi in *majori* & *intensiori* gradu *frigidum*, quasi frustum *glaciei* affectæ parti impositum esset, aut quasi aqua gelida per hanc partem effunderetur: ita interdum contingit, ut *vertici* & *occipiti*, *lumbis*, *apicibus* digitorum, *auriculis* aurium, *apici* *narium* talis sensus superveniat, quem nominant, es sey einem Eißkalt, als ob eine Eißscholle darauf liege, als ob eißkalt Wasser darüber gegossen sey: comitatur talis sensus molestus *Cephalalgiam hypochondriacorum* & *hystericorum* subjectorum, pathemata *nephritica*

tica & ischiadica, rhevmatica, contumaces catarrhos & congestiones, aliquando purpuram chronicam, malum hypochondriaco-hystericum: oritur vero hæc molestia a repentina, subtili, superficiali & particulari constrictione nonnullorum musculorum cum suis tendinibus & vicinæ superficiei cutaneæ, ut ob sanguinem intimius expressum & repressum omnis calor in illa parte evanescat & tale sensibile atque auctum frigus occupet: Deinde alius nonnunquam dolor occurrit, qui Excoriationem æmuletur, ac si vulnus aut ulcus in affecta parte præsto esset: & hic est mixtus dolor, in quo perceptio circa plures species versatur, videlicet adest sensus pruritus, ardoris, excoriationis, tensionis, incisionis, ob quam multiplicationem sensus subjecta omnem partis affectæ contactum averfantur, es thue so weh wie roh Fleisch wie ein offener Schade, als wann alles wund und roh wäre: es brenne und beisse darinnen: talis dolor conjungit sese cum contumacibus affectibus rhevmaticis, aut interdum cum spasms fixis, qui ut plurimum in membris externis sese prodit, uti quandoque in collo similis dolor sub Branchæ obtingit: Causa hujus doloris iterum non simplex, sed complicata est: ex parte enim spastica quædam stricturæ & tensiones partium membranaceo-nervoso-tendinosarum, ex parte acriores congestiones ad has partes directæ & denique secessiones feri acrioris in easdem partes in culpa sunt, ut tam rosivæ, quam tensivæ sensationes in hac doloris specie percipiantur, quare vulgo hi dolores acrioribus catarrhis annumerantur, es sey ein hießiger Fluß, quales Rhevmata esse solent: Denique hoc ordine reminiscimur illius valde molesti, manifesti & crudi doloris, qui TEREBRANS vocatur, in hoc dolore præcipue ossa affecta esse percipiuntur, ad quæ ipse dolor pertingit; consistit vero in molestia pruriente, ardente, quasi ossa perfodiantur & cum terebra pertundantur, es durchbohre, durchwühle die Knochen, & hic dolor cum multa inquietudine conjunctus est, ita ut noctu, quo tempore maxime sevit, nullo somno patientes fruantur; quo magis partes commoventur, eo magis dolor exacerbatur: hic dolor communiter Venereas ulcerationes comitatur

mitatur, & has five manifestas five occultas; proinde in *ac-*
erbiori Luei venereæ gradu concurrit & cum magna *pertina-*
cia continuat: non raro cum eodem dolore *congestorii* & *spa-*
stici dolores, præsertim in *plethoricis* subjectis & quæ *floridiori*
sanguine gaudent, coincidunt; *causa* hujus doloris est, *in-*
quinamentum venereum, actuali *acredine* præditum & *perioſtia*
præcipue *vellicans*, deinde etiam *tendinosus* & membranaceis
 partibus infensum, inde ille sensus *pruriginosus* ossium confinia
 affligens, qui sub *terebrante* incommodo sese prodit, qualis *ve-*
ra irritatio deinde *supervenientium* congestionum & spasticarum
 tractionum causa existit.

§. XIV.

Brevibus adhuc reminiscimur doloris **OSTEOCOPI**
 & **HELCODEI**: prioris jam *veteres* mentionem injiciunt, ut
Hippocrates de rat. viſt. in ac. IV. t. 2. Galenus de San. tuenda Lib. 3.
c. 5. de sympt. caus. Lib. 2. c. 5. exferit sese hic dolor cum *inter-*
na quadam & ipsa ossa, imo *medullam* ossium quasi attingente
 fatigatione & *lassitudine*, cum sensu *gravativæ* molestiæ & *pon-*
derosi renisus conjuncta: Die Glieder wären Bley schwehr, man
 fühle eine grosse Müdigkeit, daß so gar das Marck in Knochen
 scheine zu vertrocknen, man könne davor kein Glied heben und
 regen: hic dolor cum molesta inquietudine conjunctus est,
 ob quam ægrotantes tenentur semper partem *in situ* mutare
 & in *novo* loco novam quietem capeſſere, interim post bre-
 vem moram denuo antiqua molestia invadit & adversa quæ-
 dam tensio ingruit, quæ partem velut in rigorem ducit, unde
 denuo patientes requiem inquirunt, velut dicitur, man suche
 Heilstätten: hinc circa ossa talis *defatigatio* percipitur, haud
 vero terebrans & perforans dolor concurrit, sed molestus hic
 sensus in *intima delassatione* consistit: & talis dolor interdum
 antecedit, nonnunquam sequitur *arduos*, graves, periculosos,
malignos, subito invadentes & repente decurrentes morbos:
 hic ipse dolor, qui de ossibus prædicatur, ita subinde consti-
 tutus est, ac ossa ipsa doleant & *fractura* proximiora sint: talis
 dolor porro prægressas *convulsiones* nonnunquam sequitur:
 ali.

aliquando subjecta ex mutationibus *tempestatum* agrotantia & cum *calendario vivo* prædita hoc dolore laborare conspiciuntur : non minus & hic osteocopus & alter helcodeus dolor *prægressas violentas fustigationes* excipit : nititur hic dolor eximio quodam motus *tonici* & tensorii in musculis & perioostiis *defectu*, inde illa *imbecillitas* & lassitudinis assimilatio & æmulatio, donec per intervalla *aliqualis* tensionis gradus revertatur, hinc *amissio* & *recurso* toni in hisce locis *alternant*, propterea-que non modo *defectus* toni ad hunc dolorem contribuit, sed etiam *irregularis* illius administratio in culpa est : HELCODEI doloris præ aliis authoribus præcipue mentionem facit „*Illustr. Stahlus in Pathologia*, qui dicit, quod ipse dolor inter *simplicem* dolorem & alterum illum, qui *crudum ulcus aut vulnus æmulatur*, medius sit, & quem *contusorium* nominat, ac si a gravi „*contusione & fustigatione* pendeat : hunc dolorem exprimunt : es thue so weh als 'ob man geprügelt und zerschlagen wäre : man könne das Glied vor Schmerz nicht anrühren, & si partem leviter *commovent*, mox *exacerbationem* illius doloris experiuntur : habet hic dolor denominationem suam ab *ulcere*, quasi præsentem hoc dolore etiam talis læsio præsto sit, qui tamen dolor, quia æmulus est ulcerosi doloris, eapropter hoc nomine denotatur, es thue einem so weh wie Blutschwehren : exferit sese hic dolor in subjectis imprimis *plethoricis*, post *prægressas intensiores commotiones* corporis, sive insolitas ambulationes, cursitationes, equitationes, vecturas, exercitationes corporis, unde *altero die* ita *defatigata* sunt, ut membra sua ne quidem attingere permittant : *similem* dolorem persentiunt homines, qui supra *consuetas vires* & in *excessu* pedibus manibusque operantur, quando itaque post *brevem quietem* sese denuo ad eosdem motus accingunt, tunc eosdem dolores experiuntur : oritur vero hic helcodeus dolor, quando fibrillæ nimis *extense & relaxate* subito *novo efficaci motu tensorio* afficiuntur ; nisi enim *consuetus* tonus illis fibrillis *restitutus* sit, tunc agre talis *momentanea efficax* tensionis communicatio perfertur, exinde propterea hic dolor provenit : similis dolorifica

afflictio denique sequitur praegressas iterumque *acquiescentes*
spasticas vagas commotiones.

§ XV.

Posteaquam haecenus plurimas & praecipuas Dolorum Species tam quoad *simplicem* suam constitutionem, quam quoad palmarias suas *causas* explicavimus, ita nunc ad *Prognosticam* praesentis considerationis tractationem progredimur: & quamvis adhuc *plures* dolorum species commemorari queant, tamen eadem commode ex haecenus explicatis intelligi & illustrari poterunt; unde in *principaliorum* harum specierum deductione acquiescemus: ad *Prognosticam* vero Dolorum animadversionem sequentes circumstantiae pertinent: omnes *acuti* dolores praeter reliquis singulis eximiam *prerogativam* habent, dum affectus perquam *sensibiles*, mobiles, praecipites & ex parte *periculosos* comitantur: dolores *obscuri* quamvis *communiter* chronicis morbis adfocientur, tamen saepe *intricati* & *refractarii* existunt: dolores *repente* ad eximium & *excessivum* gradum pertingentes non sunt *boni* ominis: dolor *major* *obscurat* & *insensibilem* reddit *minorem*, dicit Hippocrates *Secl. 2. aph. 46.* dolor *obscurus*,cujus causa manifesta non est, ut plurimum *suspectus* esse deprehenditur: dolor *repentinam* virium jacturam inferens, *ominosus* est: dolor *subito evanescens* *malus* est: dolor in momentaneam *insensibilitatem* se convertens, *periculum* ominatur: dolor, qui *stuporem* in affectis partibus post se relinquit, *praeus* est: dolor in *defectiva* motuum vitia sese immutans *pessime* notae est: dolorum *repentina oblivio* non raro *mortis* praesagium est, wann die Patienten nichts mehr an sich fühlen und doch noch hart frant sind: dolor sub comitatu *spasmodum*, *convulsionum* & *februm*, reliquos *gravitate* antecedit: dolor cum *Lipothymia* alternans *suspectus* est: dolor in parte externa, cum *nullo alio* signo se manifestans, praeter aliis dolorum speciebus magis *contumax* & *durabilis* est: dolor *mentis perturbationem* inferens & post se trahens semper *suspectus* atque *praeus* est: dolor *sine ulla mora* insistens, *increbescens* & *continuans* *pessimarum* *consecutionum* index est:

doloꝝ

dolorum *complicationes*, tam quoad *species*, quam quoad *diversas corporis regiones* multas alias morborum *species* *gravitate* antecedunt: dolores *vagabundi* perinde admodum *refractarii* sunt, qui si in *uno loco mitigati* creduntur, mox in *alio tragœdiam* suam ludunt; dolores ab *externis* in *internas regiones* facile aut subito *retrocedentes*, semper *suspecti* & sæpe *periculosi* sunt: dolores partium *livores* inferentes omnino *periculosi* existunt: dolores qui in affectis partibus *tumores* insolitos post se relinquunt, *ominosi* sunt: dolores quotiescunque sub *insolita* continuatione, *sensibiles* & *eximios ardores* involvunt, *ut plurimum* suspecti sunt: doloribus *antea eximiis*, subito & in totum *remittentibus* atque cessantibus nunquam confidat medicus: dolores quicunque *functiones animales, naturales & vitales* valde *turbant*, semper *male* indolis sunt: dolores partium *affectarum vigorem & firmitatem* lædentes pravi sunt: dolores *eximii* in *soporosos affectus* se convertentes *mali* sunt, quando vero *prægressis motuum defectibus* dolores *superveniunt*, tunc hi paulo *melioris* indolis esse solent: dolores *acuti & acerbi salutaribus excretionibus supervenientes* mali sunt: dolores *interni* ob *nobilitatem* partium *graviores & periculosiores* sunt, quam *externi*: dolores, qui diu multumque *somnum* impediunt, pravi sunt: dolor in *omni nobiliori* parte occurrens *sensibilior & gravior* est: dolor qui *excretionum ordinariarum turbas & imminutiones* causatur, tota sua indole *perniciosus* est: *nullus* dolor medico sensu accipiendus, *per se & in sua natura bonus* est: quo magis dolores *principalem affectum acuunt & exacerbant*, eo magis ipsi suspecti existunt: plura *Prognostica* de doloribus conferantur apud *Antonium Constantinum in opere Medica Prognostica. Lib. I. c. 13. seq. Fieni Semiotices Part. altera Sect. 5. c. 1. 2.*

§. XVI.

Non inutilis aut supervacaneus labor erit, si brevibus nunc evidentes & fonticos *Dolorum Effectus & Eventus*, qui si *non semper*, tamen *aliquoties* consequuntur, ad *Historico-Pathologicam* hanc *Dolorum* explicationem adjiciamus; & quamvis singuli hi effectus atque eventus non *omnem* dolorum *tragœdiam*

am excipiant, tamen iidem in *generica dolorum explicatione* minime obliterandi sunt: *Effectibus dolorum* annumerari debet 1) *animi perturbatio, morositas, impatientia, inquietudo, intractabilitas, incontinentia*, inde innotuerunt *formulae*, es sind unleidentliche Menschen, es hindert sie eine Fliege an der Wand, es ist mit ihnen nicht auszukommen, man kan ihnen nichts recht machen, sie sind so sehr eigensinnig, empfindlich; ea propter 2) *eiusmodi homines faciles sunt ad crassa illa animi pathemata & vitia, iracundiam, praecipitantiam, terrorem, timorem*: 3) *causantur* subinde dolores *gravem inquietudinem & inconstantiam* in toto vivendi genere, sie fallen von einem auf das andere, suchen überall Linderung: 4) porro dolores *eius efficaciae* sunt, ut morbos praesentes magis *acuant & exacerbent*, inde contumax illa *relatio* morborum in dolores & dolorum in morbos elucescit: 5) multum etiam dolores contribuunt ad *virium dejectionem*, ut pra *acerbitate & gravitate* illorum *languor & torpor animi* occupet, sie werden vom Schmerz ganz verdrießlich und matt: 6) praeterea dolores admodum *somnum* turbant & *agrypniam* conciliant, adeo ut sub *reliqua propensione* in *somnum*, tamen dolores valde impedian, quo minus patientes obdormiscere valeant, hinc eo magis *vires* vacillant & *concidunt*: 7) non parum etiam dolor *appetitum* offendit & *coctionem* impedit, ut pra dolore patientes alimentorum assumendorum *obliviscantur*, cibos *aversentur* & fastidiant, aut nonnunquam plenariam *nauseam* experiantur: 8) disponit frequens & eximius dolor ad *insomnia terrifica & horrida*, quando interdum somnum capeßere licet; ubi tamen somnus *interruptus & turbulentus* est: dum vero dolores *animum* inquietum, impatientem & fastidientem reddunt, ita hic sub turbulento somno *diversas tales alienas & adversas ideas* format: 9) aliquando dolores ad *deliras mentis motiones* atque perturbationes disponunt, ut pra *gravitate* dolorum, quibus tota *intenta* est anima, haec *ordinis* in *moralibus* negotiis observandae *obliviscatur*: inde illa *dicteria* innotuerunt, man hätte te sich vor Kopff-Schmerzen nicht besinnen können, man hätte vor

vor Zahn-Schmerzen rasend werden, und wieder die Wund
lauffen mögen, uti Hoechstetterus *decad. 9. cas. 3. dementian post
dentium dolorem* describit: 10) dolores nonnunquam causam
& occasionem ad *animi deliquia* suppeditant, imprimis si sub-
jecta *sensibilia*, si dolores in *parte sensibili*, si dolores *acuti & im-
petuosi* fuerint: 11) dolores interdum causantur acerbiores
spasticas commotiones, 12) quandoque immoderatas *congestio-
nes*, 13) aliquando *convulsivos* motus, nonnunquam 14) etiam
febres: 15) dolores *contumaces*, diuturni & impetuoosi post se
relinquunt *partium affectarum enervationem* & infirmitatem,
quo minus prompte & efficaciter ad consuetos usus applica-
ri queant: 16) aliquando *consequuntur* dolores eximios perfe-
ctæ *paralyses*, aut quandoque 17) *stupores*, hinc dicunt, der
Schmerz hätte das Glied ganz poll und taub gerissen: inter-
dum *consequuntur* 18) *anestesia*, quasi partes omni sensu de-
stitutæ sint, man fühle nichts in einen solchen Glied, es sey
ganz todt und erstorben: 19) accidit etiam ut prægressos gra-
ves dolores *exsiccationes*, emarcescentiæ, particulares *tabidæ con-
sumptiones* five *aridura* sequantur, conjuncta 20) *expiratio-
ne caloris naturalis* & cessatione ordinarii usus: 21) imo plane
actuales *contractura* nonnunquam excipiunt, cum conjuncta
rigida emarcescentia: 22) aliquando *consequuntur* partium
infarctus, 23) aut suspectæ *indurationes* 24) vel *œdemata*; imo hi-
storia practica docet 25) quomodo quandoque dolores pro-
xime *actuales corruptiones* five *ulcerosæ*, five *sphacelosæ* consecu-
tæ sint.

§. XVII.

Præmissæ huic *Historico-Pathologica* Dolorum explicatio-
ni brevibus adhuc nonnullas considerationes *theoreticas* ad-
jungimus & mox indicamus, quod dolor *primario* de *anima
rationali & sensitiva* prædicari debeat: etenim doloris *forma*
non in *passione principalius*, sed in *actione*, videlicet in *perceptione
& sensatione* consistit; unde non male dolor etiam vocari pot-
est *sensatio adversa in corpore humano*: ast de corpore prædicari
haud potest, quod *sentiat*, *sensatio enim est rationalis perce-
ptio*

ptio objecti corpori applicati : corpus enim ut *materia* nihil percipit, sed sine ulla attensione patitur omnes extraneos & adventitios insultus : neque etiam ulla ratione spiritibus impu-
tari potest, quod sentiant, cum ad sensationem absolute ratio requiratur, quam spiritibus adscribere velle ridiculum esset, hinc rationalis anima sentit id, quod corpus humanum attingit atque afficit & si ipsamet suum corpus cum excedente motuum gradu instruxit, tunc & ipsa etiam sentit in suo corpore quod ex-
cedit : hæc anima cum sensu per totum suum corpus activa est atque vigilat, id quod latius exposuit D. D. Preses in Diss. de Sensu Vitali, ubicunque itaque corpus, ubi sensus adest, afficitur, ibi anima hanc offensionem advertit & quidem percipit illam of-
fensionem in affecta parte, & percipit etiam in capite : dolet enim pars corporis & inde ipsa anima in cerebro turbatur : ad hanc per-
ceptionem utitur anima nervis, neque tamen spiritibus indiget, cum tantum mediante nervorum tensione aliunde provenientes vel auctas commotiones & alterationes observet atque perci-
piat : differunt vero hæc sensitivæ perceptiones prout altera-
tiones inductæ & gradu & specie discrepant ; nam aliquando ab extra partes sensibiles offenduntur, vel ab humoribus nimis acribus vel nimis spissis, vel nimis copiosis, ita ut nimis potenter opplean-
tur, tendantur, premantur & extendantur : vel quandoque ipsi motus in hisce partibus alterati, dolores, specie differentes cau-
santur : exinde concludimus, quod primario dolores sint actus animæ, qui tamen requirunt aliquam causam & quidem talem, quæ corpus attinet & attingit : sunt vero subinde talium cau-
sarum effectus in corpus substratum diversi ; alia enim corpus mitius, alia potentius, alia hac specie acredinis, alia diversa afficit & offendit : prout itaque objecta afficiunt organa sensoria, ita perceptio & dolor discrepat : & dum omnes sensus tactu nitun-
tur, ita necessario dolores nituntur alteratione tactus, quamvis contrarium sentiat Bohnius de offic. med. dupl. ubi de doloribus mitigandis agit : proinde notare convenit, quod sensatio ani-
mæ gradu differat, nam licet illa perpetuo sensu utatur in suo corpore, tamen hic sensus non semper ita crassus & eminens est, ut molestias & dolores creet ; ita enim v. g. in ventriculo
perpetuo

perpetuo adsunt *reliquia* salinæ & acedentes, quas *subtili* sensu anima percipit & tali quidem, qualis *œconomia* vitali respondet, si vero bilis *acris* effusa est in ventriculum, si *emeticum* aut *venenum* ingestum, tunc arrosiones illæ internæ *crassiori* & ut ajunt, reflexivo sensu percipiuntur: simile quid contingit cum *motibus*; etenim *ordinarium* toni gradum in partibus haud *crassa* sensatione percipimus, si vero hic tonus vel in *excessu*, vel in *defectu* alteratur, tunc talem alterationem magis *eminent* & *evidenter* observamus: qua consideratione non modo *formales* dolorum rationes, sed *speciales* etiam illorum *diversitates*, nituntur.

§. XVIII.

Sicut itaque animæ rationalis perceptio dolores *formaliter* & *primario* efficit, ita *eadem* anima non raro *primas* & *proximas* causas atque occasiones ad concipiendos dolores suppeditat; ipsa enim satis sæpe *motus* illos, quibus etiam *sensus* nituntur, *auget*, aut *irregulariter* administrat; ipsa etiam aliquando *motus* imminuit; ubique tamen ob *certam* rationem hæc motuum augmenta & decrementa administrat: inde oriuntur congestiones, inflammationes, spasmi & convulsiones, nec non diversi gradus imminuti toni: sub quibus motuum *augmentis* varii *scopi* hærent, velut *diversæ* excretiones, humorum *resolutiones* & *preparationes*, aut *aliorum* adversorum objectorum sive *materialium*, sive *idealium* remotiones: interim negandum non est, quod satis sæpe anima minus *necessarios*, *superfluos* & *erroneos* motus exerceat, adeoque *supervacaneos* dolores causetur; licet æque sub ejusmodi *erroneis* actionibus, *schematibus* atque doloribus *certa* intentio, certusque respectus atque *scopus* lateat; quo loco etiam significamus, quod dolores *interdum* nexu *partium* nitantur, qui *consensus* materialis tamen non *ultra* suam *sphæram* extendendus est; nam *vulgaris* provocatio ad consensum generis nervosi nimis *excessiva* & *infirmata* est; *proximior* vero talis connexio in *causali* explicatione plus veritatis involvit: deinde nosse etiam convenit, quomodo *diversæ* prædictorum motuum congestiorum, inflammatoriorum, spastico-

corum & convulsivorum *consecutiones* & *effectus* ad multiplices dolorum *species* ansam præbeant; eo itaque pertinent humorum *affluxus* ad varias partes, *secessiones* humorum in varia loca, *stagnationes*, *oppletiones*, *infarctus*, *corruptiones*, &c. neque tamen propterea *materiis* deneganda est aliqualis *efficacia* ad *invitandos* & *causandos* dolores: inde enim maxime culpandæ sunt *materiæ* vel *quantitate*, vel *qualitate* peccantes: quoad *quantitatem* imprimis *abundantia* attentionem meretur, quæ nimia sua *oppletione* & *distensione* ad dolores disponit: quoad *qualitatem* alia *materia* nimis *crassa*, alia nimis *subtilis* & denique nonnulla in *eximia intemperie* constituta est & hæc posterior *sensibilibus* partibus varias vexas inducit, ut priora *qualitatum* vitia sub *motuum* connubio variis *alterationibus* & doloribus ansam præbent: Haud porro negari potest, quod sub *extraordinaria salutarium* finium prosecutione satis fonticis interdum *doloribus* causam & occasionem suppeditet *natura*; interim dolores *nihil ad rem faciunt*, ut ita facile resolvi possit illa quæstio, *an dentur dolores salutare*, cum nullus dolor *in se spectatus* ullam *salutem* afferat, sed cum rectius omnis dolor, *medico sensu* accipiendus, *naturæ adversus*, molestus, incommodus & perniciosus existat; est interim sæpe dolor *inevitabile consecutarium salutarium* quarundam commotionum, promotionum, emotionum & præparationum: neque tamen propterea *ipsi dolores* has *commotiones*, *evacuationes* &c. *perficiunt*, quin rectius interdum tales *concurrentes dolores*, illos salutare effectus & eventus *impediunt*: unde *Voglerus de valetudine hominis cognoscenda* c. 44. §. 3. & 4. non satis apposite ex eo argumento dolores *salutare* nominat, quia interdum *crisibus salutaribus* dolor conjungitur, dolor enim & *crisis* inter se non *confundi* debent, neque *crisis effectus* est doloris, sed dolor est *consecutarium motuum* *crisin* *promoventium* & *absolventium*: exinde liquet, quod dolor sit *inseparabile* & *inevitabile accidens*, quod *natura* haud *intendit*, interim adeo absolute *avertere* non potest: haud vero nobis hoc loco placet *specialissimas* illas *considerationes*, quæ ad *explicationes motuum*, dolores

res causantium, aut *matariarum* dolores provocantium ſpectant, evolvere; ſufficit illa hoc loco fuſius indicaffe, quæ ad dolorum *proximiorẽ* animadverſionem pertinent: hoc vero minime oblivioni tradere debemus, quod natura ob *longinquam* & *infructuoſam* dolorum tolerantiam, denique neceſſarios motum & ſenſuum gradus *amittat*, inde tales dolorum *ſiniſtri* eventus oriuntur, quorum modo mentio facta fuit.

§. XIX.

Supereſt ut adhuc in compendio *Practicam* Dolorum explicationem ſubjungamus, poſteaquam in præcedentibus quoad *præcipuos* reſpectus *Hiſtoricam* & *Pathologicam* illorum animadverſionem ſubminiſtravimus: quamvis vero dolores unum e *principaliffimis* Symptomatibus exiſtant, tamen & illi congruam *medelam* & mitigationem poſtulant, unde hoc ordine indicabimus, quomodo medicus & ſecure & perite dolores tractare debeat; aſt cum in cura dolorum & frequentes & grandes ſæpe *errores* occurrant, hinc ante omnia alia ſignificabimus illa tentamina; quæ doloribus reſtius *obſunt*, quam proſunt: *cavendum* itaque eſt in dolorum cura ab omni *impetuoſa* & rigorosa evacuatione, quæ *motus* æque ac *materias*, dolores illos provocantes, magis *exacerbat*, hinc ut plurimum ipſæ *immoderate* excretiones non leves aut obſcuros, ſed *fonticos* dolores cauſari ſolent: nocent *præmaturo* & *indiscreti* uſus *nervinorum* remediorum, quæ in tragædia dolorum nervis *roborandis* ex *faſſa* quadam opinione interdum dicantur, quaſi nervorum *imbecillitas* primaria & perpetua dolorum cauſa exiſtat: ob eſt præceps & *ſimultanea* dolorum *oppreſſio*, cum *extrema* talis abolitio variis confuſionibus & *corruptionibus* morborum conſequentibus anſam præbeat: officit *præmatura* dolorum proſtigatio, quando videlicet *principalis* præſentis morbi cauſa nondum *preparata* & ex parte *ſubjugata* eſt: nam *inſida* illa eſt morborum cura, quæ *ſubito* & *promiſcue* in *primis* accèſſibus ſymptomata aggreditur, & *radicem* mali intactam relinquit: omittantur remedia *aëria*, *concentrata*, valde ſpirituosa, quæ *materias* noxias in

intemperie sua magis confirmant, partes violatas magis stimulant, humores magis turgent & motus exacerbatos magis exasperant: absit liberalis, indifferens & copiosus usus Camphoratorum, crocatorum & myrrhatorum remediorum, tam interne, quam externe oblatorum: seponantur remedia nimium emollientia, relaxantia, humectantia, quæ quidem sensum doloris leniunt & demulcent, sed neque causam doloris constanter aut sæpe tollunt, neque securum effectum promittunt, dum sæpe suspectæ atoniæ, laxitates & intumescentiæ consequuntur: nocent præcipitanter, promiscue aut copiose oblata vulgata refrigerantia, quæ reliquos salubres motuum vitalium processus atque successus graviter turbant: excludantur communia & potentia adstringentia, quæ neque motibus neque materiis, dolores causantibus, satisfaciunt, sed potius illos effectus resolutorios, præparatorios & excretorios, qui doloribus tranquillandis quadrant, impediunt atque perturbant: & licet interdum nonnulli defectus motuum vitalium certas dolorum species causentur, tamen illa adstringentia minus secure deficientes, illos motus restituere adjuvant: nocet simplicioris aquæ nimis genericus indiscretus & copiosus internus & externus usus: nocet promiscuus lactis usus, quo mediante ut plurimum sensus hebetatur, causa vero non tollitur: nocet vulgaris volatiliū remediorum usus, quæ ex communi nervino encomio adversus dolores ordinantur: absit frequens balnearum usus: nocet etiam promiscuus & præceps usus aquarum subterranearum: obfunt externa sulphurata subito & copiose adhibita: officiunt nimis promptæ cauteriorum commendationes & quidem in plurimis dolorum speciebus: omnium maxime vero nocent nimis præcipientes, frequentes & copiosæ narcoticorum oblationes: absint confusæ vesicatoriorum ordinationes: sed subinde etiam perniciofa est nimia cunctatio, quando dolores nimium argent, ubi ut plurimum tunc adeo dolores principalem morbum huiusque causam exasperant, ut difficile deinde sit eidem morbo ad vota promptè mederi posse: nocent remedia minus experta, sed magis empirica, quæ ut plurimum finistros effectus

fectus edunt : nocent *corrosiva*, valde acida & salina fixa, quæ multis viis & modis *causis* dolorum sæpe *patrocinantur* : nocent etiam narcotica *extrinsecus sensibilibus* partibus applicata : nocet denique ut plurimum *palliativa* dolorum cura, quæ effectus illos in præcedentibus indicatos & *sinistros* dolorum *eventus* promovet, invitat & accelerat.

§. XX.

Nunc ad *Positivam* dolorum curam progredimur, quæ quo magis ad *fundamentum* pertingat, ante omnia accuratam *causarum*, dolores invitantium, notitiam præsupponit, quoniam nimis *suspèctum* tentamen est, *ipso* dolores *confestim* subjugare velle : & dum *quilibet* dolor *peculiarem* suam causam habet, ita *hac* sublata, eo facilius ipse dolor cessat : proinde vero consultius est, quando ejusmodi causa *moderate* tractatur & ab omni *impetuosa* aggressione arcetur, cum ut plurimum *immoderata* commotio dolores *exacerbet* : pessima proinde illa est tractatio dolorum, quando cum *fugitiva* *narcoli* sensus obtunditur, sed eo ipso causæ *via* atque *ocasio* paratur, quo *perniciosos* suos effectus continuet, cum *minime* sufficiat tantum *perceptionem* alterationis *stupefacere*, unde non nisi valde *suspècta* morbida *confectaria* oriuntur, velut *ominosæ* motuum *desertiones*, *periculosæ* *stases*, *perniciosæ* *corruptiones* & reliquarum *salutarium* *vitalium* functionum graves *depravationes* : hinc in cura dolorum in *plurimis* casibus minus *securum* esse judicamus, quando artifex *subito* ad *sensum* doloris suam *therapiam* dirigit ; præstat propterea vel *motibus* vel *materiis* illis succurrere, quotquot dolores de præsentī causantur ; hinc & *curatorie* & *præservatorie* medicus *congestionibus*, *inflammationibus*, *spasmodis*, *rheumatismis*, *convulsionibus*, *cacochymia*, *bilis* & *feri acrimonia*, *infarctibus* viscerum &c. subvenire debet, ita eveniet, ut sæpissime doloribus *proxime* & *specialissime* mederi necesse haud sit, cum *principales* illæ causæ *mitigatæ* sint : inde nonnunquam *Vene Sect.* nonnullos dolores & *curant* & *præservant* & *mitigant*, præcipue quidem in casibus, ubi sanguinis *plentudo*, *spissitudo* & *orgastica* commotio ad consequentes dolores *ansam*

ansam præbet: interdum *laxationes* & *alvinæ absterfiones*, *modestæ diaphoreses* & *diureses* doloribus subveniunt, quando cum hisce evacuationum speciebus vel *materiæ impuræ* educuntur, adeoque corpus *purgatur*, vel nonnunquam *motus* a locis affectis *avertuntur*, vel *affluxus* humorum particulares *discutiuntur*, & ita per consequens dolor *inde ortus* mitigatur: aliquando oblationes remediorum *lenientium*, *diluentium*, *præcipitantium*, *absorbentium* & *temperantium*, dum vel nimias *stricturas* demulcent, vel nimis *acres* materias involvunt, dolores urgentes tranquillunt, ut nulla *positiva narcosi* opus sit: quandoque *promotiones* subjectorum *adversorum*, varias *sensibiles partes offendentium*, ad promptiorem & leniorem *evacuationem*, dolores avertunt, testimonio *excretionis calculi* & *calculosi recrementi*, nec non *vermium* similiumque pravorum subjectorum: multo minus negligenda est *promotio salutarium Hemorrhagiarum* spontanearum, quarum *perturbationes* aut plenariæ *suppressiones* & numero & specie multifariis doloribus ansam præbent; testimonio *Hemorrhagiarum narium*, cum quibus variis dolores in *capite*, *collo* & *pectore* cohærent: aut *Mensium*, quorum *turbæ* multiplices universi corporis dolores causantur, aut denique *Hemorrhoidum*, quæ in omni sua *depravatione* variis doloribus viam sternunt: ejusdem tenoris est, quod artifex aliquando sufficienti humorum *mobilitati* & partium *humectationi* atque *flexilitati* studere debeat, quarum *qualitatum defectus* perinde nonnullos dolores causantur: præterea quandoque internæ & externæ *resolutiones* atque *discussiones* dolores in illo casu mitigant, quando contumaces humorum *affluxus*, *stagnationes* aut *stases* dolores quosdam invitant: ita etiam nonnunquam interna & externa *emollientia* doloribus mitigandis quadrant, quando *duri infarctus*, *rigidæ constrictiones*, humorum *occlusiones* & *impastationes* doloribus consequentibus causam dederunt: multum etiam juvat in hac dolorum cura *motuum vitalium* indolem recte perspectam habere, quo illis *dirigendis* compos sit artifex, cum in dolorum familia major

ior & dignior respectus fit *motuum*, quam *materia*, interim *minime* *materiarum concursum* ad dolores *causandos* excludimus,

§. XXI.

Utut vero *prædictæ causæ* ad corporis *morbosas qualitates* spectant, tamen *præter* has adhuc *aliæ* dantur, quæ plus & proximius *animam* concernunt: ex hisce præcipue *individualis sensibilitas* *subjectorum* notatu perquam digna est: etenim interdum homines *mollioris* animi ex *imaginatione* dolent, aut per *imaginationem* veros dolores sibi *contrahunt*, aut alios *præsentes dolores exasperant*, ut quotiescunque de dolorum acerbitate cogitant, toties dolores exacerbari percipiunt, quales ejusmodi homines sunt, de quibus dicunt, daß sie vor *Einbildung* *franc* sind: & talium dolorum mitigationem in ipso *ægotantis animo* artifex suscipere debet: quo multum contribuit, si *animus* cum *jucundis & acceptis* objectis occupatur, ut dolorum subinde *obliviscatur*: quare evenit, ut amicæ *confabulationes* *animum detineant*, quo minus doloribus concipiendis & ut ajunt *percipiendis* intentus sit, inde nonnulli *tam diu* nullos dolores sentiunt, quamdiu iidem cum *amico* *commercio & colloquio* occupati sunt, quando vero amici discedunt & *soli* *relictæ* *ægotantes* cum *afflictione* sua occupati sunt, tunc *denuo* dolorum suorum *immanitatem* percipiunt: inde fluunt etiam illa *tentamina*, quando dolores *cantibus* *demulcere* quidam contendunt, quo spectat *Macrobiæ diæterium* in *Somnio Scipionis* Lib. 2. c. 3. *habitus animi cantibus* gubernatur, ut & *ad bellum* *progressui* & *item* *receptui* *canatur* *cantu* & *excitante* & *rursus* *sedante* *virtutem*: *dat somnos*, *adimitque* *nec non* *curas* & *immittit* & *retrahit*: *Iram* *suggerit*, *clementiam* *suadet*, *corporum* *quoque* *morbis* *medetur*: uti *Gellius* *Noct. Attic. Lib. 4. c. 12.* *ischiadicum* *dolorem* *musica* *mitigatum* *recenset*: ita *Aldrovandus* *de insect. lib. 10. fol. 621.* refert, quod *cantus* *podagricos & ischiadicos dolores* leniat: quam vim *musices* *adversus morbos & dolores* *Rhodiginus* ex *Asclepiade*, *Xenocrate*, *Thalete*, *Trepando*, *Herophilo* *latius* *explicavit*: in tali itaque dolorum *conditione* præstat *omni moderata* *ratione* *atque* *methodo* *animum*

tranquillare & a nimia dolorum attentione, intentione & intentione avertere: deinde etiam ratio habenda est efficaciarum & energiarum animi pathematum ad invitandos & augendos dolores, quare sæpe occasio obtingit, quo illi pathetici motus antea leniantur & mitigentur, alias dolorum reliqua cura non satis secuta erit: pro hac moderatione patheticarum commotionum utiliter administranda, partim moralia, partim pharmaceutica auxilia profunt & hæc ultima non alia sint, nisi lenientia, temperantia & modeste analeptica: præterea etiam consuetudinis ratio habenda, siquidem persæpe dolores e fundamento hereditaria dispositionis & habitualium motuum fluunt, ad quam classem referri meretur illa particularis & personalis qualitas, qua varii homines secundum imminens tempestatum mutationem diversos & eximios dolores sentiunt, unde calendario vivo præditi esse dicuntur; quæ circumstantia uti principali ratione motibus magis nititur, quam materiis, ea propter in tali casu prudens artifex cum motibus bene versari sciat, qui moderata & secuta lenitione, temperatione & sedatione indigent; proinde etiam cavere convenit, ne e reliquis causarum fontibus talia admittantur, quæ illas anomalias motuum citius invitent & alliciunt: quo loco adhuc monere placeat, quomodo in quibusdam casibus etiam artifex teneatur, quo in dolorum mitigatione curam suam inchoet; hos reservatos tamen casus minime in regulam convertere & ad generalem indicationem ducere decet: quod si vero dolores nimis rebelles, immorigeri & extremi fuerint, ut ob illorum vehementiam reliquus principalis morbus magis augeat, tunc præmittenda dolorum mitigatio locum invenit, quod inter practicos ex aliis B. Bohnius l. c. condigne inculcavit: sed in hoc casu iterum prudentia opus est, ne minus secuta & perversa remedia pro tali dolorum delicata & intricata mitigatione feligantur.

§. XXII.

Ad ipsos dolores tranquillandos præcipue duo remediorum genera pertinent, unum mitius & securius, alterum vero cum majori circumspectione usurpandum; prioris ordinis sunt lenientia

nientia & emollientia, humectantia & qualitercunque modeste relaxantia, sive paretgorica; qualia lenientia & interne & externe profunt, dum nimias stricturas & tensiones relaxant & suspectas acrimonias elubricant: cavendum tamen est, ne eadem facilius aut liberalius adhibeantur, ubi defectus motuum ad dolores disponunt: alterius classis sunt anodyna, e quibus aliqua mitius, alia vero potentius operantur: rectius itaque artifex egerit, si ad dolorum curam mitiora feligit; haud enim securum est mox ad cruda opiata confugere, & licet medici Sylviani & Willifiani non medicos se esse mallent, quam opio carere, tamen usus & dies docet, quid juvet cum simplicibus opiatis circumspecte procedere & quid damni afferat tam confestim ad illa confugere: de qua consideratione conferatur Celeb. Stablii Disp. de impostura opii: interdum remedia remissius refrigerantia doloribus compescendis quadrant, quando aliqualem humorum affluentium, dolores causantium, repressio- nem provocant; id quod etiam valet de mitioribus adstringen- tibus: cavendum tamen est, ne hæc remedia nimis precipitan- ter & promiscue ordinentur: neque etiam balneis & thermis virtus illa denegari potest, qua aliquando dolores minuunt aut demulcent, unde sæpe aquæ temperatæ & congruæ sub- terraneæ arthriticorum, rheumaticorum, ischiadicorum & podagri- corum solatium esse deprehenduntur: aliquando etiam cam- phorata & crocata dolores temperant, modo eadem ad justum affectum & in justa formula applicentur, nam non raro con- tingit, ut spiritus vini Camph. dolores præsentis augeat: hinc camphora in linimentis, unguentis, emplastris, cataplasmatibus frequentius & efficacius dolorum mitigationes promovet: neque experientia chirurgica sufficientibus testimoniis destituta est, quod cataplasmata lenientia efficaciter dolores mitigent: hinc etiam clysmata emollientia multos dolores in abdomine ob- vios cum multo fructu leniunt, quæ propterea inter alia dolores mitigantia remedia admodum probamus & com- mendamus; neque penitus Castorio laus deneganda est, quod

extrinsecus varios dolores compescat : *volatilium* externus usus promittit quidem aliquando in doloribus usum, sed hic raro ingenuus & tutus est, quia stuporem in affecta parte post se relinquit : neque etiam *sulphuris* externus usus tutus est, si doloribus opponitur, quoniam ad suspectas *retropulsiones* contribuit : hinc interdum rheumatismi & externi spasmus in internas inflammationes convertuntur : actu frigida ad dolorum mitigationem adhibere & stuporem in parte affecta conciliare velle, raro tutum est, inde enim non nisi empirica & caeca palliativa cura emergit : externus anodynorum usus haud adeo expedite dolores refrenat ac internus, interim tamen aliquam utilitatem affert : ita etiam ad ulcerum malignorum & concurrentium dolorum emendationem & mitigationem nonnulli experti chirurgi laudant topica anodyna & ex illis Tabacum, quæ si modeste adhibentur, non infructuosa sunt : alia vero & quidem potentiora narcotica ut Mandragora, solanum &c. haud secuta sunt : mercurialia non corrosiva doloribus ex venereo inquinamento ortis resistunt, neque etiam in cancro dolorifico contemnenda sunt : corrosiva vero in omni casu pro dolore mitigando sunt suspecta : Plura hac vice addere non placet, ad maximum plurima hæcenus in Dolorum tractatione exposuimus : reliqua, quæ forte addi possent, B. L. commendamus : Et ita nunc DEO Benignissimo gratias humillimas devotissimasque persolvimus, quod nostris conatibus annuerit, quem subinde precamur, quo singulis nostris doloribus animi & corporis mederi, proinde etiam reliquos nostros labores gratia sua comitari velit, ut ipsius honor augeatur & proximi dolor avertatur atque ipsius utilitas promoveatur.

N O B I L I S S I M O
D O M I N O
C A N D I D A T O
S. P. D.
P R Æ S E S.

EXoptatum omnique solatio plenum est Regium & Propheticum illud dictum Psalmi CXII. v. 4. *Micat in tenebris lux justorum*, quo ipso perspicue indicatur, quod justis omnia sint luculenta, aperta, utilia & salutaria, quod justi in obscuro & tenebris ambulare non possint, nam ipse Jehova illorum lux est. *Job. 8. v. 12. cap. 9. v. 5.* adeoque omni attentione & obsequio digna est adhortatio Salvatoris *Job. 12. v. 35. ambulate dum est vobis lux, ut non tenebrae apprehendant vos, & qui ambulat in tenebris, non novit quo vadat: v. 36. dum est vobis lux, credite in lucem, ut filii lucis sitis:* qui vero in luce ambulant, ambulant etiam in veritate; nam Christus, qui lux est, est etiam

iam veritas: veritatem qui possidet & sequitur, nullam
metuit calamitatem; calamitas enim plena est omnium
dolorum; dolorum caterva licet premat genus huma-
num, humanum tamen non tam, quam divinum &
præpotens est solatium *Rom. 8. v. 28. novimus, iis, qui di-
ligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum*: Bo-
num itaque est non expavescere dolores, maxime ve-
ro illos, quos salus consequitur: nemo enim corona-
bitur, nisi militet & quidem recte & strenue; hæc pu-
gna vero cum multis doloribus est conjuncta: quid
itaque metuamus dolores, si finis opus coronat: si ita-
que secundum *Senecam Epist. 5. Multa bona nostra nobis
nocent, ita vicissim multa, quæ nobis mala, incom-
moda & dolorifica sunt, salutem nostram promo-
vent: per aspera ad astra. Vires nunquam certam dare
possunt fiduciam, nisi cum multæ difficultates hinc & illinc
apparuerint, aliquando vero & propius accesserint* dixit *Se-
neca Epist. 13. hinc difficultates, calamitates & dolores
probant animum virilem*: Et uti totus mundus ple-
nus est doloribus, ut *Tertullianus* ipsum *Rempublicam ca-
lamitatum & dolorum* appellaverit, qui mundus dum
allicit, decipit, dum ludit, illudit, dum arridet, ir-
ridet, dum reficit, interficit; ita illorum labor omnino
approbandus est, qui dolorum indolem atque discrimen
attente pervolvunt: Habent etiam medici suos
dolores, quos partim observare & emendare, par-
tim experiri debent: quod medicam Dolorum ex-
plicationem attinet, TU NOBILISSIME DO-
MINE CANDIDATE præsentè Inaugurali Dis-
sertatione illorum indolem enodare & ad usum Pa-
thologico - Practicum ducere laudabili omnino co-
natu

natu suscepisti, hoc ipso vero Specimine profectus
Tuos in scientia & arte Medica declarasti : quemad-
modum enim haftenus per aliquot annos eximio
cum fervore Medico studio incubuisti , ipseque sub
multiplici applicatione ad Practicum officium varios
dolores & afflictiones morbosas hominum observasti,
quin sub hoc ingenuo , indefesso , officioso & affe-
ctuofo negotio practico periculosos morbos petechia-
les & purpuratos in proprio Tuo corpore ipse exper-
tus es, ita sub omnibus Tuis conatibus , mihi nun-
quam Benonin sive filius doloris, sed Benjamin vide-
licet filius spei, fidei, & justitiæ comparuisti, de quo
arti medicæ multa bona & salutaria promittere licet;
etenim Timor Dei cui curæ cordique est, quem for-
te latere potest, quod non pietas ad omnia utilis sit:
Tu itaque cum hoc primario Christiani negotio, quod
sub gratia divina strenue profectus, etiam Medicum
studium pulchro ordine & laudando tenore conjun-
xisti, ita ut egregios omnino profectus in hoc studio
assecutus sis, & Deo atque proximo cum multo emo-
lumento inservire poteris : proinde singularis Tua
modestia animique suavitas atque prudens continen-
tia reliquos tuos profectus illustrant, ita ut sub hoc
virtutum connubio, maxime vero sub divinæ bene-
dictionis perpetuo concursu prosperos semper suc-
cessus actionum Tuarum ominer : Age itaque & vi-
res, quas Deus largietur , eo toto animo applicare
perge, quo hoc ordine negotiis Tuis defungaris; sic
nullus dubito, quin divina clementia probos & hone-
stos Tuos conatus cum prospero semper & exoptato
successu beet coronetque : & cum Collegio nostro
matu-

maturitatem & ubertatem Tuorum studiorum abunde probaveris: ita etiam eadem approbamus: Gratulor eapropter de honoribus hisce academicis & promerito publico Sigillo: imo cum de eo certus esse potero, quod Tu hosce honores non in profanam ostentationem, sed in honorem Dei sis applicaturus, ita ex animo etiam precor, quo omnes benedictionum divinarum fontes in Te largissime sese effundant, ita poteris ex ore Psalmistæ cum lingua fidei exclamare: *Jehova Pastor meus, non possum egere*: neque ullus dolor Te poterit separare à charitate Christi *Rom. 8. v. 35.* donec post, faxit Deus, diuturnum & largum usum omnis benedictionis & prosperitatis in his Terris, æterna beatitudine fruaris, ubi mors amplius non exstabit, neque luctus, neque clamor, neque labor exstabit amplius, quia præcedentia abierunt: *Apoc. 21. v. 5.* hæc Tibi Tuisque integro animo constanter apprecor. Vale. Dabam Halæ.

d. VII. Iduum Decembris. A. O. R.

M. DCC. XX.

NOBILISSIMO CANDIDATO

HENRICO BECKERO

multam felicitatem

precatur

D. IOANNES IVNCKERVS.

QVem publicum ingenui amoris & lætitiæ testem tibi, A MICE, transmitterem, dum laurea doctorali hodie coronaris, hæsitare animo aliquantum cœpi. Quum enim in eiusmodi solemnibus splendendum verborum ornatum & amplissima encomia communiter proferant, ego, ne idem faciam, & tua modestia & iusto pudore abstineor. Quamquam etiam laudes tuæ & merita secundum rei veritatem possint efferri, aliis tamen, qui bene tibi cupiunt, id relinquo: ego autem cum pace tua omnia illa, quæ assiduis laboribus, ingenique acumini, tamquam latissimus fructus, tribui possent, in summum illud *providentiæ diuinæ arbitrium*, quod toties mutuis suspiriis venerati sumus, & in posterum quoque venerabimur, submisisse deuoluam. Magis quid de te prædicem, nescio. Nec dubito, quin hoc litterarum mearum argumentum ætui tuo doctorali singularem plane ornatum adferre possit, si alios quoque modeste excitauero, vt diuinum numen, quod a prima statim iuuentute in hunc vsque diem mirifice tibi prospexit, pio animo nobiscum venerentur. *Riga*, Liouonum metropolis, est, quæ, postquam in lucem te emisisset, magnum tibi simul calamitatis campum aperuit. Sed *Riga* quoque est, in cuius gremio a clementissima Dei providentiâ tegi, atque in dies magis magisque firmari

G cœpisti

cepisti. Vix enim lucem hanc adspexeras, cum lectissima matre priuatus cœlestis prouidentia nutui atque misericordia, tamquam firmissimo contra quosuis temporum insultus propugnaculo, solus relinquereris. Hæc per grauissimos *belli* tumultus, quibus patria tua mox post natiuitatem tuam premebatur & adhuc premitur, fartum tectumque ita te traduxit, vt per medias belli flammæ hac duce feliciter transgressus, inuito licet marte, mineruam sequi fausto fidere potueris. Immo cum ipsa Rigæ mœnia militum signis cingerentur, & diuturna *obsidio* millia hominum violenta morte abriperet, tibi in tentorio DEI occulto latitanti tormenta bellica ita pepercerunt, vt *globi ferrei*, qui numerosissime in urbem proiciebantur, ac si mentem haberent, te saluum præteruolauerint. Magnus fane hic est prouidentia diuinæ interpres, sed plura, eaque maiora, prædicanda veniunt. Quibus belli flamma pepercit, horum plures nouæ calamitati seruatos perniciosissima *pestis*, quæ post obsidionem per totam urbem sæuiebat, sine discrimine trucidauit, tu vero inter paucos illos fuisti, quos diuinum præsidium si non omnino incolumes, viuos tamen, eripuit. Quamquam enim & *parens* & *fratres*, præter vnicum, quem adhuc habes carissimum, & vniuersum domus tuæ famulitium hoc atroci morbo interficerentur, immo hæc perniciēs in proprium tuum corpus crudeliter sæuaret, feliciter tamen, quæ DEI clementia est, euasisti; haud vulgari, quamuis tunc demum futuro, iam autem præsentē multorum ægrotantium solatio seruandus. Hi contrarii vitæ tuæ, quam diu in patria vixisti, comites erant. Hæc certissima testimonia sunt diuini amoris, quo summus rerum arbiter te amplecti dignatus est. Idem hoc est, quod fidelissimus tuus *præceptor* iam olim in te agnouit, cum memor obsequii tui atque pietatis in Deum vale tibi dicenti faustum discessum his verbis precatus est: *abi, mi fili, in pace, monstrabit tibi DEVS semitas suas, atque de multis bonis Hale tibi prospiciet.* Dictum factum iam tunc iudicandum erat. Noua quasi erat vitæ *periodus*, quam peregrinum solum quærens

es exorsus; sed minime te reliquerunt antiqui illi vitæ tuæ comites, quorum inimicas alter, alter amicas auxiliatricesque manus iniicere tibi huc vsque consueuerant. Vix enim patriam reliqueras, cum *duplex* tibi *periculum* terra marique immineret: *mari* quidem, cum ingens procella classem navium ita dissiparet, vt nulla spes vitæ conseruandæ adfulgeret; *terra* vero, cum procidens ex alto lignum, cranium percutiens, in terram te prosterneret: vtrinque tamen omnipotens DEI manus sospitem te conseruauit & in portum exoptatum perduxit. His casibus ereptus *Halum* cum venisses, nouum discrimen animo tuo obuersabatur, videlicet turpissimus *libertinismus* (si ita loqui liceat) & noxia impune quælibet audendi potestas, quam sibi datam musarum alumni peruerso animo autumant; nouæ profecto *syrtes*, contra quas animus, præcipue aduentantium, probe muniendus est. Hæc sentiens in itinere adhuc versatus ad cœlestem patrem suspiria præmittebas; vt tales offenderes sodales, in quorum consortio a seductione liber viuere possis. Has quoque preces ita clementer DEVS exaudiuit, vt primis statim diebus, præter omnem spem, in probos quosdam *conterraneos* incideres, qui vota tua, quantum in iis erat, salutariter expleuerunt. Hinc factum, vt talis breui tempore euaderes, quem hodie academia nostra quibuscunque suis alumniis tamquam singulare industriæ atque virtutis exemplum sistere possit. Sed ne apud nos quidem iniquus te deseruit itineris comes: cum enim iam in eo esses, vt studiis academicis colophonem imponeres, *febris acutissima*, qua post ingressum huius anni vehementer admodum corripiebaris, non quidem mortem adferre sed tantum te docere valuit, vt multifariis casibus atque periculis eductus ægrotantium vices dolere atque ita firmiore ratione *dissertationem* tuam *inauguralem de doloribus* defendere possis. Addam vero citra omnem sermonis fucum tribus tantum verbis, quæ magnum illum, qui nunc testandus erat, amorem in pectore meo erga te conciliauerunt, quæque ab omnibus bonis æstimatum iri facile præuideo. Extra semitas genuini in DEVM amo-

ris te numquam vidi, Studia maiore, quam sanitati conducere visum fuit, industria tractare consueuisti; ita quidem, vt frenum potius quam calcar tibi admouendum fuerit. Integritas animi omnium amicitiam tibi facile conciliauit, me vero præcipue arctius quoddam amoris vinculum duobus illis præsertim annis, quibus & musei & praxeos medicæ carissimum te socium habui, arctissime deuinciuit. Hæc illa sunt, AMICE dilectissime, quibus laudem tuam quodam modo illustrari aliis potius vtile, quam tibi iucundum putavi. Quæ dixi, non vt vane superbires, sed laudares potius amplissimam, quam ab ipso ætatis flore veneratus es, DEI misericordiam, alii vero stimulum imitandæ virtutis nanciscerentur. Tandem cum per hodierna solemnia *tertiam* vitæ *periodum* auspicatissimo omine ingrediaris, multa nobis præter omnem expectationem denuo obferuntur, quæ tamquam singularia prouidentia diuinæ testimonia æstimanda sunt. Nostro quidem consilio decretum erat, vt post acceptos honores doctores mitiorem auram expectares, & sub vernæ tempestatis auspiciis *patriam* repeteres. Sed & hæc nostra consilia summum numen salutariter euertit, dum nouam tibi viam monstrat, quæ te docet, vt tamquam Abrahami filius patriæ tuæ obliuisci atque apud nos permanere debeas. Fallor ne? si dicam, multorum, a quibus dimittendus, immo, si nostrum amorem respiciam, diuelleudus eras, vota largissime expleta esse. Itaque non tantum honores doctores sed & præcipue novos hos prouidentia diuinæ fructus, qui fausta quæque pollicentur, toto pectore tibi gratulor: hoc vnicum a supremo numine obtestans, vt per reliquum vitæ spatium clemente suo nutu porro te ducat, quo ærumnosum hunc vitæ cursum forti animo absolvere & post transactos tandem labores æternum canere possis triumphum. Vale. Dabam

Halæ Magdeburg. d. VII. Iduum Decemb. Anno
M DCC XX.

* * *
* * *

Sic coram patefit, sociali foedere juncta
Mens proba quid valeant assiduusque
labor.

Hicce facit medicos, qui clarent arte periti,
Illa facit Medicos, qui sapienter agunt.
En te felicem ! quem sedula Musa peritum,
Quem providum candor mentis in arte facit.
Nonne satis ? satis est. Hinc Te comitabitur in-
gens
Numinis atque hominum gratia. Vive diu !

*Hoc in qualemunque sui memoriam
addit*

A. WACHSMANN.
Transilv. Saxo. Med. Cult.

Unde brevi medicans sapientiã provenit ?
unde
BECKERO ? ecce pios sic juvat usque Deus !
Adsit is ipse Tibi, cum Doctor, AMICE, crearis,
Porro velit, rogitò, rebus adesse Tuis.

*Hac Pronobilissimo Domino Candidato
gratulabundus apponit*

C. M. Siegand,
Med. Cult.

Ergo tuis Musis auctoramenta laborum
Dantur, & auratis laurea ferta comis!
Quosque nec infausta debellas arte dolores,
His de compertis verba diserta facis.
Et mea pertenuis, tanta in gratante caterva,
Occinatoccoeptis carmen avena tuis.

*Gratulabundus adscripsit, suique benevo-
lam memoriam Prænobilissimo Do-
mino Candidato enixe commen-
dare voluit*

A. HOLTZKLAU
Med. Stud.

Quum Tua dexteritas jam sit stipata virente
Lauro; sic gratans, apprecor hæcce Tibi:
Sis medicus geminus, geminataque sit Tua
cura,
Et medicina omnis sit geminata Tua.
Scilicet ægrorum primo penetralia cordis
Sanes, & mitiges spastica rite mala.
Tum placare potes corpus, sæuosque dolores,
Qui cruciant ægrum, pellere forte licet.

*Hisce paucis Honores bene promeritos ex-
perientissimi & nobilissimi Dn. Do-
ctorandi debita gratulatione prose-
qui voluit; Ei deditissimus*

JOANNES AUGUSTUS Arends,
Medicinæ Studiosus.

Gratulor ex animo dum frontem laurea cin-
git
Jam BECKERE Tuum : gratulor atque
mihi.

Ufus quippe Tuo semper constante favore :
Vnde Tibi grates pectore nunc refero.
Insuper exopto, DEVS ut Te porro gubernet :
Quo tandem maneat læta corona Tibi.

*Hæc pauca gratulabundus addere
voluî*

JOH. JACOB. Schäffer,
Stuttgardia Würtenberg.
Med. Studiosus.

DUm finis objectum thesium nunc esse *dolores*,
Adprecor ut felix hos mitigare queas.
Auferat ipse DEUS sævi tormenta *doloris*,
Ne TUA coepta premat fors onerosa mali.

*Sic prænobilissimo Domino Can-
didato, in perpetuam sinceræ
amicitiæ tesseram, applau-
dit*

JOH. PHILIPP. DANCKER,
Moeno Francof. Med. Stud.

Quid miri faciem lætam si testor AMICE
Tempore, quo fulgent sidera fausta Tibi?
Nam mihi sincero coniunctus amore fuisti,
A quo ine Dominus tempore duxit Halam.

*Hæc gratulabundo & obstricto ani-
mi adfectu scribit*

IOSEPHVS CHEER,
Medicinæ Studiosus.

Sic decet Heroes, generosaque corda virorum!
Qui pulchras renuunt laudes, palmasque recusant,
Donec eas varia merito mercede pararint.

*Pauca hæc laurea Doctoralis Candi-
dato dignissimo, Amico colen-
dissimo ex animo gratulaturus
raptim fudit*

J. T. M. Medic. Studios.

